

Određena pitanja iz osiguranja izvjesnosti namirenja tražbine kredita (s posebnim osvrtom na ulogu ugovora o osiguranju)

Belanić, Loris; Mihelčić, Gabrijela

Source / Izvornik: Zbornik radova s VI. međunarodnog savjetovanja "Aktualnosti građanskog procesnog prava - nacionalna i usporedna pravnoteorijska i praktična dostignuća", 2020, 313 - 355

Conference paper / Rad u zborniku

Publication status / Verzija rada: **Published version / Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:118:020702>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-01**

PRAVRI

Pravni fakultet Faculty of Law

Sveučilište u Rijeci
University of Rijeka

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Law](#)
[- Repository University of Rijeka, Faculty of Law](#)

uniri DIGITALNA
KNJIŽNICA

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

Izv. prof. dr. sc. Loris Belanić*
Izv. prof. dr. sc. Gabrijela Mihelčić**

ODREĐENA PITANJA IZ OSIGURANJA IZVJESNOSTI NAMIRENJA TRAŽBINE KREDITA (s posebnim osvrtom na ulogu ugovora o osiguranju)

UDK: 347.27

Izvorni znanstveni rad

U radu se polazi od shvaćanja da osiguranje izvjesnosti namirenja osnažuje položaj vjerovnika (davatelja kredita). Analiziraju se instrumenti zaštite koji stoje na raspolaganju strankama ugovora o kreditu čija tražbina je osigurana založnim pravom. Promatraju se s obzirom na objekt založnog prava i osobu dužnika u stadiju osiguranja i u stadiju namirenja založnoga prava, pa je u tom dijelu fokus na stvarnopravnim sredstvima osiguranja, odnosno na sredstvima zaštite predviđenima pravilima ovrhe i osiguranja. Analizirana su brojna sredstva predviđena s ciljem mogućeg osnaženja položaja vjerovnika, odnosno dužnika institutima s naslova ugovornog prava osiguranja. Opisani paralelizam sredstava osiguranja u službi izvjesnosti namirenja promatra se kroz primjenu kategorije razmjernosti, pa se u radu nameće pitanje postoji li preosigurana izvjesnost namirenja. S time u vezi analizirane su relevantne odluke Europskog suda za ljudska prava (u predmetima *Mindek*, *Vaskrsić*, *Vrzić*, *Šidlauskas*), uz osvrt na pripadajuću europsku regulativu.

Ključne riječi: založno pravo, osiguranje tražbine, vjerovnik, dužnik, ugovor o osiguranju, preosiguranost, razmjernost.

1. UVOD

Suvremeno kreditiranje nije zamislivo bez različitih sredstava osiguranja tražbina. Najčešće je riječ o različitim stvarnopravnim osiguranjima. Između njih, najčešće je osiguranje založnim pravom,¹ a među založima, javnobilježničkim založnopravnim osiguranjem na temelju sporazuma stranaka. Tražbine iz kredita u višim iznosima najčešće se osiguravaju registarskim, neposjedovnim založnim pravima na nekretninama, tzv. hipotekama.² No, ovdje nije kraj, jer se uz ova

* Dr. sc. Loris Belanić, izvanredni profesor Sveučilišta u Rijeci, Pravni fakultet, Hahlić 6, Rijeka; lorisb@pravri.hr; ORCID ID: orcid.org/0000-0002-8275-488X

** Dr. sc. Gabrijela Mihelčić, izvanredna profesorica Sveučilišta u Rijeci, Pravni fakultet, Hahlić 6, Rijeka; gabrijela@pravri.hr; ORCID ID: orcid.org/0000-0002-7956-2668

¹ Gavella, N., Josipović, T., Gliha, I., Belaj, V., Stipković, Z., dalje u tekstu: Gavella, *et al.*, Stvarno pravo, Svezak II., Narodne novine, Zagreb, 2007., str. 121. *et seq.*

² Primjetno je da se u posljednje vrijeme rjeđe poseže za prijenosom prava vlasništva radi osiguranja (zakonodavac čak razmišlja o njegovu ukidanju), dok je, s druge strane, uočljiv trend porasta osiguranja

osiguranja često traži od dužnika i neko drugo (daljnje) osiguranje. Nerijetko se traži davanje nekog obveznopravnog osiguranja (jamstva ili još češće tzv. sudužništva). Osobito su česta sredstva osiguranja koja dolaze iz ovršnog sustava (prava osiguranja) kao što su zadužnice, bjanko zadužnice i administrativne zabrane.³ Lista sredstava osiguranja kredita ovim nije zaključena, jer u praksi postoji niz sredstava koja imaju za cilj otkloniti bojazni vjerovnika od nastupa različitih rizika. Očekuje se da dužnik sam ne škodi zalogu, ali i da se pobrine kako se vrijednost zaloga ne bi smanjila ili zalog propao. Vjerovnici očekuju i da dužnik spriječi, točnije, otkloni neželjene posljedice smanji li mu se kreditna sposobnost, dogodi li se što njegovu životu i zdravlju, i sl. U svrhu osiguranja od navedenih i sličnih rizika koristi se lepeza sredstava koja pripadaju pravu osiguranja.⁴

Uz različite anomalije koje su se u posljednje vrijeme pojavile u vjerovničko-dužničkim odnosima između stranaka ugovora o kreditu, a posebice ugovora o potrošačkim kreditima,⁵ pomalo je zanemareno jedno važno pitanje. Tiče se razmjernosti osiguranja, odnosno pojave tzv. preosiguranosti. U tradicionalnom građanskopravnom smislu preosiguranost bi mogli definirati kao narušavanje ravnoteže interesa stranaka ugovora o kreditu nerazmjernim povećavanjem izvjesnosti da će vjerovniku tražbina biti namirena po dospijeću. Razmjernost osiguranja postojala bi kad je izvjesnost namirenja tražbine očekivana, dakle, takva koja bi trebala postojati po redovnom tijeku stvari s obzirom na činjenicu osiguranja.⁶ U okviru redovnog i uobičajenog očekivanja da se osiguranjem tražbine „pojača“ izvjesnost namirenja tražbine (uredno i u svemu kako glasi).

kredita pojedinim vrstama *leasinga*. V. Kunštek, E., *Sale and Lease-Back i fiducijarni prijenos*, *Bankovni i financijski ugovori*, opća redakcija: Slakoper, Z., Narodne novine, Zagreb, 2017., str. 469. *et seq.*

³ Ona su donedavno, dok su zadužnice imale ulogu pravomoćnog rješenja o ovrsi na novčanoj tražbini dužnika, zapravo, više služila prisilnom namirenju. O ovom, i općenito, kod Dika, M., *Građansko ovršno pravo, I knjiga, Opće građansko ovršno pravo*, Narodne novine, Zagreb, 2007., str. 261. *et seq.* Uzelac, A. Brozović, J., *Zadužnica: evolucija, aktualno stanje i otvorena pitanja*, u: Zbornik radova Aktualnosti građanskog procesnog prava - nacionalna i usporedna pravnoteorijska i praktična dostignuća, Split, 2016., str. 59. *et seq.* Mihelčić, G., *Zapljenjena računa na temelju zadužnice i bjanko zadužnice i zapljena po pristanku dužnika*, *Bankovni i financijski ugovori*, opća redakcija: Slakoper, Z., Narodne novine, Zagreb, 2017., str. 254. *et seq.*

⁴ U obzir dolaze različiti ugovori o osiguranju stvari (predmeta osiguranja), odnosno ugovori vezani uz osobu dužnika (osiguranje kreditne sposobnosti, osiguranje života, i sl.).

⁵ V. o brojnosti i općenito kod Mihelčić, G., Mišćenić, E., *Credere i kredit: dva srodna ili suprotstavljena pojma*, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, vol. 37, br. 1, 2016., str. 326.-334.

⁶ Izvjesno je da će se vjerovnikovim interesima lakše ostvariti ima li osiguranu tražbinu, ako je dužnik ne želi ili ne može namiriti. Za istodobno ispunjenje, v. čl. 301. st. 7. Zakona o vlasništvu i drugim stvarnim pravima, Narodne novine, dalje u tekstu: NN, br. 91/96, 68/98, 137/99, 22/00, 73/00, 129/00, 114/01, 79/06, 141/06, 146/08, 38/09, 153/09, 143/12, 152/14, 81/15 - pročišćeni tekst i 94/17, dalje u tekstu: ZV, v. i čl. 358. st. 1. Zakona o obveznim odnosima, NN, br. 35/05, 41/08, 125/11, 78/15 i 29/18, dalje u tekstu: ZOO.

Narušavanje ravnoteže interesa ugovornih strana kod preosiguranosti, u pravilu, će ići na štetu dužnika, no ne i beziznimno.

U založnopravnom (hipotekarnom) odnosu u oba njegova stadija (osiguranja i namirenja) mogu se javiti određeni problemi. U stadiju osiguranja važno je da ne dođe do propasti ili smanjenja vrijednosti zaloga toliko da onemogući (prisilno) namirenje. Ovo je osobito osjetljivo kod hipoteka jer vjerovnik nema neposredni posjed stvari (nekretnine), pa ni uvid u stanje zaloga (a sve i da ima, ovo je za vjerovnika, u pravilu, banku vrlo nepraktično). Ukoliko zalog propadne, samo založno pravo ne prestaje (čl. 343. ZV-a) i na njegovo mjesto može stupiti druga stvar (što kod hipoteka na nekretnini ne vrijedi), odnosno pravo koje ga nadomješćuju, npr. osigurnina (čl. 301. st. 4. ZV-a, a što se primjenjuje kod hipotekarnih osiguranja). Da bi osigurnina stupila na mjesto zaloga potrebno je da je zalog (nekretnina) prethodno osiguran, tj. da je bilo ugovoreno osigurateljsko pokriće od nastupa takvog rizika. Teškoće se, kao što je spomenuto, osim u vezi zaloga mogu pojaviti i na strani dužnika izgubi li on sposobnost vraćanja (otplate) kredita.⁷ Osiguranje života i osiguranje sposobnosti otplate kredita u takvim su slučajevima zanimljivi za obje ugovorne strane. Osiguranje izvjesnosti namirenja, po prirodi stvari, postoji do dospelja tražbine. U tom se trenutku, ako tražbina nije namirena, aktivira pravo na namirenje i hipotekarni vjerovnik može prisilnim putem namiriti tražbinu. Prestankom ranijeg stadija hipoteke započinje novi - ovršnog namirenja. U njemu je temeljna ovlast vjerovnika da unovči zalog i iz njegove vrijednosti namiri tražbinu. Naši hipotekarni vjerovnici namiruju se iz nekretnine njezinom prodajom u ovrsi i važno im je da postupak bude učinkovit i žuran. Dužnici, kada se već nađu u položaju ovršenika imaju interes da ovrha na nekretnini za njih bude što manje tegobna. U praksi je primjetno da vjerovnici/ ovrhovoditelji nerijetko smatraju kako im je brojnim normativnim intervencijama otežano ovršno namirenje, dok dužnici/ovršenici ističu brojne povrede zahtjeva razmjernosti i pravične ravnoteže, te općenito kršenja prava zaštićenih europskim pravom.

U radu se namjerava prikazati različita sredstva osiguranja izvjesnosti namirenja tražbine iz hipotekarnog kredita. Analiza treba pokazati da se ona, usprkos činjenici što dolaze iz više sustava i ponekad se dupliraju, nužno, ne moraju isključivati dapače da ih je moguće i kombinirati. Napose, da ovo ne mora voditi nerazmjernost, odnosno preosiguranosti, pa kada i postoje (kao što će se vidjeti da postoje) paralelni sustavi osiguranja izvjesnosti namirenja. Ono do čega ne smije doći, odnosno imperativ koji ugovaranje osiguranja ne smije povrijediti

⁷ Npr. zbog problema u vezi života i zdravlja, (ne)zaposlenosti, gubitka radnog mjesta, smanjenja prihoda, i sl.

jest zahtjev razmjernosti, odnosno nerazmjernost koja bi škodila jednoj od ugovornih strana.

2. OSIGURANJE IZVJESNOSTI NAMIRENJA KREDITA

2.1. OPĆENITO

Stupanjem na snagu Zakona o izmjenama i dopunama Ovršnog zakona⁸ iz 2017. u Ovršnom zakonu⁹ pojavila se odredba o tzv. posebnim uvjetima za određivanje ovrhe na nekretnini (čl. 80.b OZ-a). Sud je dužan odbiti prijedlog za ovrhu na nekretnini ne prelazi li glavnica ovršne tražbine iznos od 20.000,00 kuna, osim kod privilegiranih tražbina (zakonskoga uzdržavanja i naknade štete iz kaznenog djela). I kada (glavnica) prelazi taj iznos traži se da ne dođe do narušavanja pravične ravnoteže između interesa ovršenika i ovrhovoditelja. Kriteriji za provjeru dani su primjerice: je li vrijednost tražbine nerazmjerno manja od vrijednosti nekretnine, je li ovrhovoditelj učinio vjerojatnim da bi ovrha na drugim predmetima ovrhe ostala bezuspješna ili nema prikladnijih mogućnosti namirenja, služi li nekretnina ovršeniku za stanovanje, i dr. Posljedica je ovo namjere afirmacije kategorije (načela) razmjernosti (proporcionalnosti)¹⁰ koju ne treba poistovjetiti s pravičnom ravnotežom.¹¹ Načelo razmjernosti i njegova uloga, zapravo, niz uloga koje ima u europskoj agendi izvan je našeg istraživanja.¹² U radu će se o kategoriji razmjernosti govoriti u svjetlu stajališta Europskog suda za ljudska prava (dalje u tekstu: Europski sud ili ESLJP) izraženih u specifičnim predmetima prilikom ispitivanja povreda prava na mirno uživanje vlasništva/imovine iz čl. 1. Protokola 1. uz Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (dalje u tekstu: Konvencija ili EKLJP)¹³ i prava na poštovanje doma iz čl. 8. st. 1. Konvencije.

⁸ NN, br. 73/17, dalje u tekstu: ZIDOZ/17 ili Novela OZ/17.

⁹ NN, br. 112/12, 25/13, 93/14, 55/16 i 73/17, dalje u tekstu: OZ.

¹⁰ Uzelac navodi kako je riječ o „svojevrsnom kompromisu“ što iscrpno argumentira. Uzelac, A., *Hrvatsko građansko pravosuđe između Strasbourga i Zagreba ili o europeizaciji ovršnog prava na primjeru ovrhe na nekretnini*, Okrugli stol - Europska budućnost hrvatskoga građanskog pravosuđa, Modernizacija prava, (ur. serije Barbić, J.), Knjiga 43., Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, str. 59. *et seq.*

¹¹ U posljednjem dostupnom tekstu planiranih izmjena OZ-a (Konačni Prijedlog Ovršnog zakona, dalje u tekstu: KPOZ) izrijeком se predviđalo načelo razmjernosti V. https://www.sabor.hr/sites/default/files/uploads/sabor/2019-11-22/150102/PZE_676.pdf (pristup 2. rujna 2020.).

¹² Mihelčić, G., *Proporcionalnost kao korektiv u službi zaštite nekretnine ovršenika*, Suvremeni pravni promet i usluge - Zbornik referata sa Međunarodnog naučnog skupa održanog 25. svibnja 2018., ur. Mićović, M., (Kragujevac: Pravni fakultet Sveučilišta, 2018.), str. 951. *et seq.* v. literaturu navedenu u bilješki 4.

¹³ NN, Međunarodni ugovori, dalje u tekstu: MU, br. 18/97, 6/99 - tekst, 8/99, 14/02, 13/03, 9/05, 1/06 i 2/10.

Razmjernost se u radu nije promatrala kod potrošačkih ugovora niti kroz praksu Suda Europske Unije (dalje u tekstu: SEU ili Sud EU) uz Direktivu Vijeća 93/13/EEZ¹⁴ (dalje u tekstu: Direktiva 93/13/EEZ),¹⁵ odnosno uz druge instrumente prava Unije.¹⁶ Predmet istraživanja (u dijelu koji se tiče kredita) ograničio se na ugovore o kreditu koje, kao opća, uređuju obvezna pravila (čl. 1021.-1024. ZOO-a).^{17 18} Nije se izgubila iz vida niti veza općih i posebnih pravila,¹⁹ pa se o potonjima govori kod nekih pitanja. Jedno se tiče posebne veze uspostavljene po Europskom

¹⁴ Direktiva Vijeća 93/13/EEZ od 5. travnja 1993. o nepoštenim odredbama u potrošačkim ugovorima, SL L 95/29 od 5. travnja 1993., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=celex%3A31993L0013>, verzija od 12. prosinca 2011., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:01993L0013-20111212> (pristup 18. kolovoza 2020.).

¹⁵ Josipović, T., *Zaštita potrošača od nepoštenih ugovornih odredbi, Načela i standardi zaštite u odlukama Suda Europske unije*, Narodne novine, Zagreb, 2018., za provedbu zaštite od nepoštenih ugovornih odredbi, u istoimenom dijelu, str. 249.-313. Mišćenić, E., Petrić, S., *Nepoštenost valutne klauzule u CHF i HRK/CHF kreditima*, Narodne novine, Zagreb, 2019., V. Nepoštene odredbe u ugovorima o CHF i HRK/CHF kreditu, str. 95. et seq. VI. Praksa hrvatskih sudova o CHF i HRK/CHF kreditima, et seq., str. 161. et seq.

¹⁶ V. npr. iz postupovnog kuta, za opći pregled kod Garašić, J., *Uvod u europsko građansko procesno pravo*, u: *Europsko građansko procesno pravo: izabrane teme*, Garašić, J. (ur), Zagreb, Narodne novine 2013., str. 1. et seq.

¹⁷ Potrošački krediti koje uređuju pravila potrošačkog prava nisu u fokusu ovog istraživanja, kao što se ne istražuje ni praksa Suda EU-a o tzv. nepoštenim odredbama. V. kod Josipović koja je detaljno analizirala niz predmeta u kojima se pred SEU-om raspravljalo o (ne)poštenosti ugovornih odredbi, a posebno kada se radilo o predmetima u kojima je postojalo hipotekarno osiguranje. Autorica, osim analize samog predmeta, pravila europskog prava, na izvoran način istražuje vezu s našim uređenjem. Prije svega, za predmete s naznačenim elementima, v. analize sljedećih predmeta: C-415/11, presuda od 14. ožujka 2013., *Mohamed Aziz protiv Caixa d'Estalvis de Catalunya, Tarragona i Manresa Catalunya caixa*, ECLI:EU:C:2013:164 (Josipović, T., op. cit., str. 505. et seq.); C-537/12 i C-116/13, rješenje od 14. studenoga 2013., *Banco Popular Español, SA i Banco de Valencia SA protiv Marije Teodolinde Rivas Quichimbo i dr.*, ECLI:EU:C:2013:759 (ibid., str. 602. et seq.); C-280/13, presuda od 30. travnja 2014., *Barclays Bank SA protiv Sara Sánchez García i Alejandro Chacón Barrera*, ECLI:EU:C:2014:279. (ibid., str. 685. et seq.); C-169/14, presuda od 17. srpnja 2014., *Juan Carlos Sánchez Morcillo i María del Carmen Abriol García protiv Banco Bilbao Vizcaya Argentaria SA*, ECLI:EU:C:2014:2099. (str. 690. et seq.); C-8/14, presuda od 29. listopada 2015., *BBVA SA protiv Pedro Peñalva López i dr.*, ECLI:EU:C:2015:731. (ibid., str. 780. et seq.); C-421/14, presuda od 26. siječnja 2017., *Banco Primus SA protiv Jesús Gutiérreza Garcíje*, ECLI:EU:C:2017:60. (ibid., str. 896. et seq.), i sl.

¹⁸ Za brojna pitanja iz ove domene, npr. u vezi konverzije kod Maganić, A., *Pravna studija: pravne posljedice konverzije ugovora o kreditu s valutnom klauzulom u CHF*, https://www.iusinfo.hr/Appendix/CLANCI_HR/CLN20V01D2020B1381_56_1.pdf, (pristup 19. kolovoza 2020.), Petrović, S., Jakšić, T., *Učinci revizijskih odluka Vrhovnog suda iz veljače i rujna 2019. na konverziju kredita u CHF (slučaj "franak")*, <https://www.iusinfo.hr/strucni-clanci/CLN20V01D2019B1320>, (pristup 19. kolovoza 2020.) Jelinić, Z., *Ugovorni odnosi kreditora i dužnika nakon odluke Vrhovnog suda u predmetu Gos 1/2019-36 - Imaju li potrošači koji su proveli konverziju pravo na obeštećenje?* <https://www.iusinfo.hr/strucni-clanci/CLN20V01D2020B1394>, (pristup 19. kolovoza 2020.) Ivanišević Mostovac, I., *Utjecaj „Zakona o konverziji“ na ocjenu valjanosti ugovora o potrošačkom kreditu s valutnom klauzulom u švicarskim francima (s osvrtom na presudu Suda Europske unije od 20. rujna 2018., broj C-51/17)*, <https://www.iusinfo.hr/strucni-clanci/CLN20V01D2018B1201>, (pristup 19. kolovoza 2020.).

¹⁹ Nema li posebnih rješenja i pod pretpostavkom da posebna pravila ne određuju drukčije, supsidijarno se na osiguranja potrošačkih kredita primjenjuju opća pravila. Zakon o zaštiti potrošača, NN br. 41/14, 110/15 i 14/19, dalje u tekstu: ZPP, u čl. 49. - 56. predviđa zaštitu od nepoštenih odredbi u potrošačkim ugovorima, a u svom čl. 4. st. 2. određuje da se, nije li posebnim zakonima (navedenima u st. 1. istog članka ili samim Zakonom) drukčije određeno, na obveznopravne odnose između potrošača i trgovca primjenjuju odredbe ZOO-a.

sudu između zaštite konvencijskih prava i nacionalnih obveznih pravila, odnosno ukupnog normativnog i praktičnog (naravno, i doktrinarnog) korpusa potrošačkog prava povodom zaštite od nepoštenosti ugovornih odredbi. Primjer je predmet *Vrzić protiv Hrvatske*.²⁰ Podnositeljima je sugerirana „mogućnost pokretanja postupka za proglašenje ugovora ništetnim ili poništenja“ (uz izravnu primjenu nacionalnih obveznih pravila), a što je izostalo. Zbog ovog (i još nekih drugih stvari) uskraćena je konvencijska zaštita podnositelju čija je nekretnina ovršena zbog namirenja hipotekarne tražbine. Pored ovog predmeta treba izdvojiti dobro poznati predmet *Vaskrsić protiv Slovenije*,²¹ ²² sličan domaći predmet *Mindek protiv Hrvatske*²³ te predmet *Šidlauskas protiv Litve*.²⁴ Za razmjere analize spomenimo i rješenja u vezi vezanja i objedinjavanja usluga iz posebnih pravila o potrošačkim stambenim kreditima. Njih na supranacionalnoj razini uređuje Direktiva 2014/17/EU,²⁵ a ovdje se, iako su na margini istraživanja, spominju jer je europski zakonodavac uz hipotekarna osiguranja predvidio mogućnost osiguranja ugovorima o osiguranju. U nastavku se kratko na ovo osvrće.

2.2. ULOGA UGOVORA O OSIGURANJU U SLUŽBI OSNAŽENJA IZVJESNOSTI NAMIRENJA I UTJECAJ NA POLOŽAJA VJEROVNIKA

2.2.1. Općenito

Direktiva 2014/17/EU koju se često naziva Direktivom o hipotekarnim kreditima²⁶ u skladu sa svojim čl. 49. stupila je na snagu 20. ožujka 2014. Državama ugovornicama ostavljeno je za implementaciju vrijeme od dvije godine (21. ožujka 2016.,²⁷ čl. 42. Direktive 2014/17/EU). Republika Hrvatska s izvjesnim je

²⁰ Zahtjev br. 43777/13, presuda od 12. srpnja 2016., ECLI:CE:ECHR:2016:0712JUD004377713.

²¹ Zahtjev br. 31371/12, presuda od 25. travnja 2017., ECLI:CE:ECHR:2017:0425JUD003137112.

²² Detaljno kod: Uzelac, A., *op. cit.*, str. 56. *et seq.*

²³ Zahtjev br. 6169/13, presuda od 30. kolovoza 2016., ECLI:CE:ECHR:2016:0830JUD000616913.

²⁴ Zahtjev broj 51755/10, presuda od 11. srpnja 2017., ECLI:CE:ECHR:2017:0711JUD005175510.

²⁵ Direktiva 2014/17/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 4. veljače 2014. o ugovorima o potrošačkim kreditima koji se odnose na stambene nekretnine i o izmjeni Direktiva 2008/48/EZ i 2013/36/EU i Uredbe (EU) br. 1093/2010, SL L 60/34 od 28. veljače 2014., verzija od 1. siječnja 2018., dalje u tekstu: Direktiva 2014/17/EU, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:02014L0017-20180101> (pristup 28. kolovoza 2020.).

²⁶ V. kod Josipović, T., *Consumer Protection in EU Residential Mortgage Markets: Common EU Rules on Mortgage Credit in the Mortgage Credit Directive*, Cambridge Yearbook of European Legal Studies, vol. 16., 2013.-2014., str. 235. *et seq.*, Mišćenić, E., *Mortgage Credit Directive (MCD): Are Consumers Finally Getting the Protection They Deserve?* u: Slakoper Z., (ur.), *Liber Amicorum in Honorem Vilim Gorenc*, Zagreb, 2014., str. 219. *et seq.*

²⁷ V. recital (83) Direktive 2014/17/EU.

zakašnjenjem uskladila svoje zakonodavstvo,²⁸ donošenjem Zakon o stambenom potrošačkom kreditiranju²⁹ kojem je prethodilo donošenje Zakona o procjeni vrijednosti nekretnina³⁰ te izmjenama i dopunama još nekih propisa. U čl. 12. Direktive 2014/17/EU uređene su pretpostavke vezanja i objedinjavanja usluga nuđenja kredita potrošaču zajedno s nekim drugim financijskim proizvodom i uslugom. Najtipičniji „drugi financijski proizvodi i usluge“ uz hipotekarne, ali i druge kredite, su police osiguranja (odnosno ugovaranje najrazličitijih osiguranja). U kojoj su mjeri police osiguranja uključene u naš sustav osiguranja kredita pokazuju podaci prema kojem se po zastupljenosti osiguranja nalaze na trećem mjestu.^{31 32}

²⁸ Direktiva 2014/17/EU samo u odnosu na dva pitanja predviđa maksimalnu razinu harmonizacije, za uređenje tzv. standardnih informacijama prije sklapanja ugovora i tzv. standarda za izračun efektivne kamatne stope (EKS). Za druga pitanja takav zahtjev ne vrijedi. Međutim, pogleda li se čl. 2. st. 1. Direktive 2014/17/EU (a, i recital (9) Direktive 2014/17/EU), zapravo, proizlazi da države ugovornice o drugim pitanjima mogu samostalno odlučivati samo tako da u svojim nacionalnim uređenjima predvide oštriji režim zaštite potrošača.

²⁹ NN, br. 101/17, dalje u tekstu: ZSPK.

³⁰ NN br. 78/15., dalje u tekstu: ZPVN.

³¹ Ovo se može vidjeti iz rada Matanovac Vučković koja je istraživala ulogu jamstva u sustavu osiguranja potraživanja i zaključila da je ono na „četvrtom mjestu na ljestvici instrumenata osiguranja kredita, odmah iza zapljene plaće, založnog prava i police osiguranja.“ Izvještaja o empirijskom istraživanju (radna verzija) u projektu CitProtect, str. 32., Matanovac Vučković, R., *Predugovorno obavlješćivanje jamaca u potrošačkom kreditiranju*, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, vol. 67, br. 3-4., 2017., str. 498.-499., bilješka 2., https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=275630 (pristup 13. rujna 2020.).

³² Banke su potpuno slobodne u izboru instrumenata osiguranja kredita. Iz trenutno dostupnih (ključnih) informacija o kreditima koje poslovne banke redovno objavljuju na mrežnim stranicama vidljivo je da izbor instrumenata osiguranja ovisi o vrstama kredita (npr. gotovinski ili stambeni), iznosu glavnice te maksimalnom vremenu trajanja kredita. U jednoj banci razlikuje se ponuda gotovinskih nenamjenskih kredita ovisno o instrumentima osiguranja koji se koriste. Običan nenamjenski kredit koji se odobrava u iznosu do maksimalno 300.000,00 kn ili 40.000,00 EUR (uz valutnu klauzulu) i na rok do 120 mjeseci uz standardne instrumente osiguranja (izjava o zapljeni po pristanku dužnika i zadužnica) zahtijeva se dodatno za iznos kredita iznad 120.000,00 kn ili 15.000,00 EUR kao instrument osiguranja jedan solidarni jamac ili zalog na polici životnog osiguranja korisnika kredita (otkupna vrijednost 10% od iznosa kredita) uz vinkulaciju police u korist banke, o tome v. https://www.pbz.hr/document/documents/PBZ/krediti_nenamjenski/Op%C4%87e-informacije-Nenamjenski-kredit_1.7.2020..pdf (pristup 15. rujna 2020.). Ista banka u ponudi ima i nenamjenski kredit (s istim maksimalnim iznosom glavnice i rokom otplate) gdje su kao obvezni instrumenti osiguranja navedeni „samo“ izjava o zapljeni po pristanku, zadužnica te polica osiguranja korisnika nenamjenskog kredita (CPI - *credit protection insurance*, a što predstavlja pokrivanje osiguranja otplate kredita), o tome v. [https://www.pbz.hr/document/documents/PBZ/krediti_nenamjenski_cpi/Op%C4%87e-informacije-Nenamjenski-kredit-uz-osiguranje-korisnika-kredita-\(CPI\)_1.7.2020..pdf](https://www.pbz.hr/document/documents/PBZ/krediti_nenamjenski_cpi/Op%C4%87e-informacije-Nenamjenski-kredit-uz-osiguranje-korisnika-kredita-(CPI)_1.7.2020..pdf) (pristup: 15. rujna 2020.). Dakle, ugovaranjem CPI-a izostaje potreba za jamstvom kao instrumentom osiguranja. Spomenuta banka u pogledu stambenih kredita (sa ili bez zasnivanja hipoteke na nekretnini) priznaje vrlo široku mogućnost primjene instrumenata osiguranja povezanih s ugovaranjem i vinkulacijom police raznih vrsta osiguranja (osiguranje imovine od opasnosti za nekretninu, osiguranje od nezgode, polica životnog osiguranja, polica osiguranja korisnika stambenog potrošačkog kredita CPI), o tome v. https://www.pbz.hr/document/documents/PBZ/krediti_stambeni/Op%C4%87e-informacije-Stambeni-kredit_1.7.2020..pdf (pristup 15. rujna 2020.). I kod ostalih poslovnih banaka među instrumentima osiguranja redovno se nalaze i ona koja su povezana s ugovaranjem policama različitih vrsta osiguranja, a uz mogućnost ugovaranja osiguranja otplate kredita (CPI) kod nekih banaka u ponudi je ugovaranje i nižih kamatnih stopa kod gotovinskih kredita ili besplatne procjene vrijednosti nekretnina kod stambenih kredita čime se želi potaknuti ugovaranje očito favoriziranog spomenutog

Štiteći potrošača od prakse vezanja usluga i europski i hrvatski zakonodavac predvidjeli su od načelne zabrane iznimku kod jedne vrste kredita. Čl. 12. Direktive 2014/17/EU uređuje praksu vezanja te objedinjavanja usluga i najjednostavnije se može reći da, načelno, dopušta objedinjavanje, a zabranjuje vezanje usluga, uz određene iznimke.³³ Distinkcija između vezanja i objedinjavanja usluga temelji se na odgovoru je li kredit ponuđen potrošaču zajedno s nekim drugim financijskim proizvodom i uslugom tako da ga nije moguće ugovoriti samostalno³⁴ ili je to, ipak, moguće neovisno o objedinjavanju usluge, ali ne nužno pod jednakim pretpostavkama.³⁵ ³⁶ Prema čl. 12. Direktive 2014/17/EU, od načelne zabrane vezanja usluga izuzeto je vezanje do kojeg dolazi u slučajevima predviđenima u st. 3. i 4. U st. 3. navode se opće pretpostavke pod kojima je iznimno dopušteno vezanje usluga. Traži se da je povoljnije za potrošača (s tim da je teret dokazivanja na vjerovniku) te da je riječ o proizvodima stavljenima na tržište nakon "nakon 20. ožujka 2014." Zadana su dva kriterija za procjenu je li vezani proizvod za potrošača povoljniji, a to su: dostupnost i cijena. U st. 4., čl. 12. Direktive 2014/17/EU predviđen je poseban slučaj, izrijeком je određeno da je vezanje dopušteno u povodu osiguranja ugovora o kreditu instrumentima iz ugovora o osiguranju (emitiranjem police osiguranja). Predviđa se da nacionalni zakonodavac može dopustiti vjerovniku da od potrošača traži da "drži" policu osiguranja koja je "povezana" s ugovorom o kreditu. Ono što su države članice dužne jest svojim pravilima urediti da vjerovnik prihvati svaku policu osiguranja koja pruža dovoljna jamstva osiguranju njegove tražbine. Dakle i takvu koju mu potrošač sam ponudi.³⁷ Najjasnije se zakonodavac izjasnio u recitalima (24) i (25)³⁸ Direktive 2014/17/EU naglašavajući da praksa vezanja usluga treba

osigurateljskog pokriće, o tome v. <https://www.zaba.hr/home/financiranje/gotovinski-kredit>, <https://www.zaba.hr/home/stambeni-kredit#pan4> (pristup 15. rujna 2020).

³³ Vidjeti još Direktivu 2014/92/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 23. srpnja 2014. o usporedivosti naknada povezanih s računima za plaćanje, prebacivanju računa za plaćanje i pristupu računima za plaćanje s osnovnim uslugama, dalje: Direktiva 2014/92/EU, OJ L 257 od 28. kolovoza 2014., str. 214.-246., <http://data.europa.eu/eli/dir/2014/92/oj> (pristup 13. rujna 2020.).

³⁴ V. recital (26) Direktive 2014/17/EU.

³⁵ V. recital (27) Direktive 2014/17/EU.

³⁶ Naše definicije iz ZSPK-a ne razlikuju se od europskih. V. čl. 3. t. 24. i 25. ZSPK-a. Zakon o kreditnim institucijama (NN, br. 159/13, 19/15, 102/15, 15/18, 70/19 i 47/20, dalje: ZKI) dodatnom financijskom uslugom smatra poslove distribucije osiguranja u skladu s propisima kojima se uređuje osiguranje (prije su bili definirani kao poslovi vezani uz prodaju polica osiguranja sukladno propisima o osiguranju, čl. 8. st. 2. t. 1. ZKI-a).

³⁷ Tumačenje ovog stavka u vezi s prethodnim koji sadrži opće pretpostavke pod kojima se vezanje iznimno može dopustiti znači i da se i u ovom slučaju traži postojanje općih pretpostavki - da je proizvod povoljniji za potrošača i da se radi o proizvodu stavljenom na tržište nakon 20. ožujka 2014.

³⁸ Prva rečenica u recital (25) navodi da je kod vezanja usluga u pitanju proizvod koji nije moguće samostalno ponuditi. Dalje se navodi da je „opravdano da vjerovnici budu u mogućnosti zahtijevati od potrošača posjedovanje relevantne police osiguranja radi jamčenja otplate kredita ili osiguravanja vrijednosti sredstva osiguranja“ te da bi „potrošač trebao imati mogućnost odabrati vlastitog osiguravatelja,

koristiti potrošaču i ne smije ugrožavati neke druge važne zahtjeve.³⁹ Uređenje koje je ponudio naš zakonodavac ograničilo se na načelnu zabranu vezanja usluga (čl. 11. st. 1. ZSPK-a) uz iznimku predviđenu u vezi s ugovaranjem osiguranja. Kreditna institucija iznimno može tražiti od potrošača da ugovori odgovarajuću policu osiguranja povezanu s ugovorom o stambenom potrošačkom kreditu.⁴⁰ S time da je dužna prihvatiti policu osiguranja drugog osiguravatelja kada ona ima istovjetnu razinu jamstva (čl. 11. st. 2. ZSPK-a).⁴¹ U ovom istraživanju, ako bi se u vidu imali potrošački stambeni krediti, trebalo bi krenuti od toga da su zadovoljene naprijed navedene pretpostavke.

2.2.2. Vjerovnik kao ugovaratelj osiguranja

Ugovorom o osiguranju osiguratelj se obvezuje ugovaratelju osiguranja da će osiguraniku ili korisniku osiguranja isplatiti osigurninu nastane li osigurani slučaj (čl. 921. ZOO-a). Nastup osiguranog slučaja (npr. uništenje ili oštećenje stvari kupljene na kredit, ali i narušenje zdravlja ili smrt dužnika kao i gubitak redovitih prihoda, odnosno bolest) za vrijeme dok tražbina nije namirena uopće ili samo djelomično, može poremetiti/osujetiti namirenje vjerovnika (u potpunosti ili djelomično). U takvoj situaciji isplata osigurnine vjerovniku (odnosno kao opcija dužniku, a koji će potom isplaćenu osigurninu koristiti za otplatu preostalog dugovanja) osnažuje položaj vjerovnika⁴² time što sredstva dobivena od osigurnine

pod uvjetom da njegova polica osiguranja ima jednakovrijedan stupanj jamstva kao i predložena polica osiguranja koju nudi vjerovnik.“

³⁹ U recitalu (24) Direktive 2014/17/EU navedeno je: “Premda kombinacija ugovora o kreditu s jednom ili više financijskih usluga ili proizvoda u paketima može biti od koristi za potrošače, može i negativno utjecati na mobilnost potrošača te njihovu sposobnost donošenja informiranih odabira, osim ako se sastavnice paketa mogu kupiti i zasebno. Važno je spriječiti praksu poput vezanja određenih proizvoda koji mogu navesti potrošače na sklapanje ugovora o kreditu koji nisu najpovoljniji za njih, a da ipak ne ograničavaju objedinjavanje proizvoda koji mogu biti korisni za potrošače.”

⁴⁰ Čl. 407. st. 1. Zakona o osiguranju, NN, br. 30/15, 1128/18 i 63/20, dalje: ZO, izričito je priznato da kreditne institucije, ali i investicijska društva, *leasing*-društva, HP-Hrvatska pošta d.d. te Financijska agencija (dalje u tekstu: Agencija) mogu obavljati poslove distribucije osiguranja (poslove zastupnika te poslove brokera u osiguranju). Stoga je u praski česta pojava ugovaranja polica osiguranja povezanih sa stambenim (ali i drugim) kreditima kod samih banaka, koja spomenutom normom ima i svoj pravni temelj.

⁴¹ Kreditne institucije, investicijska društva, *leasing*-društva, HP-Hrvatska pošta d.d. te Agencija u obavljanju poslova distribucije osiguranja mogu zastupati jedno ili više društava za osiguranje (čl. 407. st. 7. ZO-a). Navedena odredba, a s obzirom jamstvo potrošaču o mogućnosti odabira osiguratelja, prema čl. 11. st. 2. ZSPK-a, bankama ostavlja mogućnost da klijentima (potrošačima) ponude police osiguranja različitih društava za osiguranje koje udovoljavaju istovjetne razine jamstva, a potrošač ima mogućnost izbora one police za koju smatra da je pogodnija za njega.

⁴² Klarić, P., Vedriš, M., *Građansko pravo*, IX. izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Narodne novine, Zagreb, 2006., str. 415.

dovode do djelomičnog ili čak do potpunog namirenja tražbine dužnika kojeg je pogodilo nastup osiguranog slučaja.

Dva su temeljna načina kako ugovor o osiguranju može poslužiti za osnaženje položaja vjerovnika (tj. kako vjerovnik može ostvariti pravo na naknadu tj. osigurninu iz ugovora o osiguranju). Jedan je da sam vjerovnik ima ulogu ugovaratelja osiguranja kao strane iz ugovora o osiguranju, a drugi da mu se prizna određeno pravo glede osigurnine iz ugovora o osiguranju, iako nije ugovorna strana.

Pravno je dopušteno da vjerovnik kao ugovaratelj osiguranja, sklopi ugovor o osiguranju dužnikove stvari, odnosno ugovor o osiguranju osobe dužnika (život ili nezgoda), te da pri tome ugovori isplatu osigurnine u svoju korist ukoliko nastupi osigurani slučaj.

Tako vjerovnik-ugovaratelj osiguranja može sklopiti ugovor o osiguranju u korist dužnika kao vlasnika stvari na kojoj vjerovnik ima založno pravo (tzv. osiguranje za tuđi račun, čl. 929. ZOO-a). Vjerovnik kao nositelj založnog prava na dužnikovim stvarima ima imovinski interes osigurati tuđu tj. dužnikovu stvar. Založno pravo u slučaju propasti zaloga po sili zakona nastavlja postojati na pravu koje ga nadomješćuje, a u ovom slučaju je to pravo na osigurninu. (čl. 301. st. 4. ZV-a, čl. 962 st. 1. ZOO-a). Kada se ispune sve pretpostavke za ostvarenje najvažnije zadaće založnoga prava (ponajprije dospijeće tražbine), vjerovnik se može namiriti iz dobivene naknade (osigurnine).

Vjerovnik može ugovoriti i osiguranje koje se odnosi na život dužnika, odnosno može ugovoriti osiguranje od nezgode za dužnika (tzv. osiguranje treće osobe, čl. 970. ZOO-a). Dužnik u ovom slučaj jest osigurana osoba, odnosno osoba glede koje se ostvaruje osigurani rizik (smrt, doživljenje određene dobi, nesretan slučaj). Vjerovnik može u tom slučaju u ugovoru o osiguranju označiti sebe kao osiguranička tj. kao osobu koja ima pravo na isplatu osigurnine po nastupu osiguranog slučaja. Tada se dobivena osigurnina može koristiti za namirenje vjerovnikove tražbine. Pretpostavka koja se zahtijeva za valjano osiguranje treće osobe u slučaju smrti jest pisana suglasnost trećega (u polici ili odvojeno) s naznakom osiguranog iznosa (čl. 970. st. 3. ZOO-a). Razlog ovakvoj odredbi jest da se unaprijed isključi mogućnost osiguranja života treće osobe kod kojega bi motiv osiguranja bio nemoralan, pa čak i opasan po sigurnost i život trećih osoba.

Mogućnost da je vjerovnik onaj koji sklapa ugovor o osiguranju tuđe tj. dužnikove stvari, odnosno ugovor o osiguranju života/od nezgode dužnika u bankarskom poslovanju, ipak, je rjeđa u praksi. U tom bi slučaju vjerovnik, kao ugovorna strana bio obvezan plaćati premiju, kao i ispuniti ostale obveze iz ugovora o osiguranju (čl. 929. st. 1. ZOO-a). Ovo bi predstavljalo dodatne

troškove koje bi morao snositi, te se samim time sklapanje ugovora o osiguranju tuđe stvari/osiguranje treće osobe, čini manje privlačnim za vjerovnika.

2.2.3. Vjerovnik kao osoba kojoj pripada pravo glede osigurnine

2.2.3.1. Općenito

U ovom slučaju, u pravilu, dužnik je taj koji sklapa ugovor o osiguranju kojim se osigurava od štetnih posljedica nastupa osiguranog slučaja. Ukoliko je vjerovnik banka, tada se ugovaranje neke od vrsta ugovora o osiguranju (o kojima će se poslije govoriti) često budućem dužniku postavlja kao uvjet za odobravanje kreditnog zahtjeva, ili barem kao jedan od više alternativno ponuđenih instrumenata osiguranja tražbine. Takvo uvjetovanje traži odgovorno ponašanje davatelja kredita (v. pod 2.2.1. zahtjeve s europskim predznakom u vezi stambenih potrošačkih kredita).

Samo po sebi se nameće pitanje kako vjerovnik (npr. banka ili neka druga kreditna institucija) može ostvariti pravo glede naknade tj. osigurnine iz ugovora o osiguranju, a nije ugovorna strana, već su to dužnik (ugovaratelj osiguranja) i osiguratelj (društvo za osiguranje). Tri su moguće pravne osnove koje omogućuju trećoj osobi, tj. vjerovniku da ostvari prava iz ugovora o osiguranju: 1) imenovanje vjerovnika kao korisnika osiguranja, bilo da se radi o osiguranju imovine (čl. 921. i čl. 929. ZOO-a), odnosno osiguranju osoba (čl. 981.-989. ZOO-a); 2) vinkulacija police osiguranja u korist vjerovnika, i 3) prijelaz (subrogacija) založnih (i ostalih) prava s osigurane stvari na osigurninu (čl. 962. ZOO-a). Ova posljednja pravna osnova za razliku od prethodne dvije nastupa na temelju Zakona, dakle nije potrebna suglasnost ugovaratelja osiguranja (dužnika), te je po svojoj naravi moguća samo kod osiguranja imovine.

2.2.3.2. Vjerovnik kao korisnik osiguranja

Položaj vjerovnika kao korisnika osiguranja naročito je povoljan ako je ugovoreno (a što može biti postavljeno i kao pretpostavka za odobravanje kredita) da troškove plaćanja premije i troškove sklapanja ugovora o osiguranju snosi ugovaratelj osiguranja, tj. dužnik.

a) osiguranje imovine

Ukoliko se radi o ugovoru o osiguranju imovine (npr. osiguranju zaloga) vjerovnik kao korisnik osiguranja ima pravo da mu osiguratelj po nastupu osiguranog slučaja isplati osigurninu. Vjerovnik kao korisnik osiguranja imovne pojavljuje se u situaciji kada se ugovor o osiguranju sklapa za tuđi račun ili račun koga se tiče (čl. 929. ZOO-a). U opisanoj situaciji korisnik osiguranja, odnosno

vjerovnik, jest osoba kojoj se isplaćuje osigurnina, različita od ugovaratelja osiguranja tj. dužnika.

Vjerovnik kao korisnik osiguranja imovine javlja se kao osoba koja ima koristi iz ugovora o osiguranju. On ima položaj beneficijara iz ugovora u korist trećega, budući da, iako nije ugovorna strana, ima određena prava iz ugovora o osiguranju, tj. ima pravo da mu se isplati osigurnina. Vjerovnik kao beneficijar imao bi neposredno pravo prema osiguratelju (*arg. iz čl. 337. st. 1. ZOO-a*). Vjerovnik kao korisnik osiguranja imovine mora imati interes osigurati predmet osiguranja (tzv. interes osiguranja na predmetu osiguranja) u trenutku nastupa osiguranog slučaja, ne nužno i u trenutku sklapanja ugovora o osiguranju.⁴³ Kao interes osiguranja dolazi u obzir postojanje založnog prava na osiguranoj stvari ili nekog drugog sredstva stvarnopravnog osiguranja. Ugovaratelj osiguranja tj. dužnik nema pravo na isplatu osigurnine, ali ima obvezu plaćanja premije i ispunjenja ostalih obveza iz ugovora o osiguranju (čl. 929. st. 1. ZOO-a). Određivanje korisnika osiguranja nije nužno prilikom sklapanja ugovora o osiguranju, već se to može učiniti i naknadno. To je naročito praktično kada je već sklopljen ugovor o osiguranju određene stvari koja će se kasnije založiti vjerovniku, čime se postojeći ugovor o osiguranju stvari/imovine može koristiti kao sredstvo za osnaženje položaja vjerovnika. U tom slučaju, na dužniku (ugovaratelju osiguranja) je obveza da osiguratelja obavijesti, tj. podnese dokaz o naknadnom određivanju vjerovnika kao korisnika osiguranja ili pak da vjerovniku preda policu osiguranja s naknadno unesenom odredbom da je vjerovnik određen kao korisnik osiguranja kako bi se u tom svojstvu mogao legitimirati pred osigurateljem.

b) osiguranje osoba

Imenovanje korisnika osiguranja, naročito kod osiguranja života, prilično je često i nema nikakve zapreke da kao korisnik bude imenovan sam vjerovnik ugovaratelja osiguranja tj. dužnika. I ovdje korisnik osiguranja - vjerovnik ima položaj beneficijara iz ugovora u korist trećih te stječe vlastito i neposredno pravo prema osiguratelju, a to je isplata osigurnine po nastupu osiguranog slučaja (smrt ili doživljenje kod ugovora o osiguranju života, odnosno smrt ili invaliditet kod ugovora o osiguranju nesretnog slučaja). Ovo je pravo vjerovnika kao korisnika osiguranja izvorno i nastaje samim sklapanjem ugovora, odnosno od trenutka sklapanja ugovora (čl. 984. st. 2. ZOO-a). Za nastanak prava nije nužno da ga vjerovnik kao korisnik osiguranja prihvati. Ukoliko ga prihvati tada je imenovanje vjerovnika kao korisnika u ugovoru o osiguranju života postalo neopozivo (čl. 983. st. 2. ZOO-a). U potonjem slučaju vidljiva je nepraktičnost imenovanja

⁴³ Gorenc, V., *Komentar Zakona o obveznim odnosima*, Narodne novine, Zagreb, 2014., str. 1540.

vjerovnika kao korisnika osiguranja života. Neopozivost vjerovnikova položaja korisnika osiguranja proteže se za vrijeme čitavog trajanja ugovora o osiguranju. Ako je tražbina prestala prije nego što je prestao ugovor o osiguranju života, a imenovanje vjerovnika kao korisnika osiguranja života postalo neopozivo, imamo situaciju da je korisnik osiguranja (i dalje) osoba koja više nema interes za osiguranje (svoje) tražbine. Neopozivost korisnika osiguranja života, znači da dužnik - ugovaratelj osiguranja (koji može biti i osiguranik) ne može opozvati vjerovnika kao korisnika osiguranja (osim u iznimnim slučajevima koji nisu predmet ovog rada). Navedeno se ne može učiniti ni izričito niti prešutno, primjerice, naknadnim imenovanjem novog korisnika osiguranja. Dužnik kao ugovaratelj osiguranja ne bi mogao valjano namijeniti korist iz osiguranja života nekoj drugoj osobi kada je vjerovnikovo imenovanje kao korisnika osiguranja postalo neopozivo, makar je tražbina prestala i ne postoji nikakav opravdan razlog da vjerovnik i dalje ima određena prava iz ugovora o osiguranju života. Zbog toga institut imenovanja vjerovnika kao korisnika osiguranja života nije prikladan instrument osiguranja tražbina, već je mnogo prikladnija tzv. vinkulacija police osiguranja (životu ili neke druge vrste osiguranja), a o čemu govorimo u nastavku.

2.2.3.3. Vinkulacija police osiguranja u korist vjerovnika

Vinkulacija police osiguranja jest institut koji se koristi u poslovnoj praksi između banaka (i ostalih kreditnih institucija), njihovih klijenata i osiguratelja, a glavna mu je uloga osiguranje/pojačanje tražbina vjerovnika priznavanjem određenih prava vjerovniku na polici osiguranja. Vinkulacija police osiguranja pruža dodatne mogućnosti osiguranja tražbine pored „klasičnih“ sredstava osiguranja tražbine. Dužniku se omogućuje da vinkulacijom police osiguranja (osoba ili imovine) u korist vjerovnika (banke ili druge kreditne institucije, no može to biti i bilo koja druga osoba), udovolji nekom od alternativno postavljenih uvjeta za dodjelu kredita.⁴⁴

Vinkulacija je prije svega institut iz poslovne prakse koja je ujedno i razvila njegova pravila, a za koji je važno naglasiti da nije uređen zakonom (niti ostalim propisima). Podlogu vinkulacije predstavlja ustupanje tražbine, tj. cesija tražbine iz ugovora o osiguranju. Ugovaratelj osiguranja (osiguranik) kao cedent ovlašten je ustupiti svoju (postojeću ili buduću) tražbinu iz ugovora o osiguranju prema osiguratelju (cesusu) trećemu (cesionaru), u konkretnom slučaju, založnom vjerovniku, i to naznačiti u polici osiguranja (čl. 80. st. 1. ZOO-a). Vinkulira li osiguranik tražbinu iz ugovora o osiguranju, osiguratelj osigurninu mora

⁴⁴ Belanić, L., *Vinkulacija police osiguranja, Bankovni i financijski ugovori*, opća redakcija: Slakoper, Z., Narodne novine, Zagreb, 2017., str. 463.

isplatiti (založnom) vjerovniku, a trećem (pa i osiguraniku),⁴⁵ samo uz njegovo dopuštenje.⁴⁶ Na osiguranika padaju troškovi zaključenja ugovora o osiguranju i premije, pa se radi svega toga cesija osigurnine smatra vrlo privlačno za založnog vjerovnika.⁴⁷ Važno je da osiguratelj, usprkos činjenici što se njegov položaj suštinski ne mijenja cesijom osigurnine⁴⁸ bude obaviješten o ustupu. Ulogu svojevrstne notifikacije *sui generis* ovdje ima vinkulacija police osiguranja, a to je: „izjava osiguranika da će nakon nastupa osiguranog slučaja osiguratelj osigurninu u cijelosti ili djelomično isplatiti određenoj osobi, odnosno da se bez pristanka te osobe osigurnina osiguraniku ne smije isplatiti.”⁴⁹

Pretpostavka valjane vinkulacije je tzv. vinkulacijska izjava (ili vinkulacijska klauzula) koja se stavlja na primjerak police osiguranja koji ostaje osiguratelju i time ga se upozorava (obavještava) da obvezu iz ugovora o osiguranju mora ispuniti korisniku vinkulacije, tj. osobi u čiju je korist polica vinkulirana, a to je najčešće (založni) vjerovnik, a ne ugovaratelj osiguranja, odnosno osiguranik.

Treba napomenuti da se vinkulacija police osiguranja od klasične cesije razlikuje po tome što se vinkulacijom ustupa tražbina iz ugovora o osiguranju prije nastupa osiguranog slučaja,⁵⁰ dakle samo buduća tražbina iz ugovora o osiguranju. Klasičnom cesijom moguće je prenijeti tražbinu iz ugovora o osiguranju i nakon što je nastupio osigurani slučaj.

Vinkulacijom police osiguranja ne prenosi se svojstvo korisnika osiguranja, kao ni svojstvo osiguranika.⁵¹ Ugovaratelj osiguranja nema prema korisniku vinkulacije ona prava koja ima prema korisniku osiguranja - zadržati policu osiguranja sve dok mu se ne naknade troškovi premije i ostali troškovi sklapanja ugovora o osiguranju kao i pravo prvenstvene naplate navedenih troškova iz osigurnine.

⁴⁵ Kada je riječ o tzv. imovinskim osiguranjima, traži se da osoba u čiju je korist vinkulira polica ima tzv. osigurljiv interes (Jakaša, B., *Pravo osiguranja*, PFZ, Zagreb, 1984., str. 55.).

⁴⁶ Do vinkulacije mora doći prije nastupa osiguranog slučaja. U tom zahtjevu, smatra se, leži „razlika prema klasičnoj cesiji tražbine iz ugovora o osiguranju koja može uslijediti i nakon što nastupi osigurani slučaj.“ Belanić, L., Mihelčić, G., *Uloga ugovora o osiguranju u poboljšanju položaja založnih vjerovnika*, Informator, br. 6088.-6089, 2012., male stranice, str. 6.

⁴⁷ *Loc. cit.*

⁴⁸ Čurković, M., *Promet nekretnina i osiguranje, Nekretnine u pravnom prometu*, Inženjerski biro, Zagreb, 2005., str. 68.

⁴⁹ Jakaša, B., *op. cit.*, str. 55.

⁵⁰ „Vinkulacija je izjava u polici osiguranja kojom se ustupaju prava na osigurninu trećoj osobi. Ustupanje prava na naknadu obavlja se prije nastanka osiguranog slučaja, a vinkulacijom police ne prenosi se svojstvo osiguranika.“ Iz obrazloženja odluke VSRH, br. Rev 1037/07-2., od 19. studenog 2008., <https://sudskapraksa.csp.vsrh.hr/decisionPdf?id=090216ba8055f386> (pristup 1. rujna 2020.).

⁵¹ O tome v. citiranu sudsku praksu iz prethodne bilješke.

Kada je posrijedi vinkulacija police osiguranja imovine treba imati na umu da korisnik vinkulacije mora imati osigurljiv interes na predmetu osiguranja (pravo vlasništva, zakup, najam, založno pravo itd.). Vinkulacija u korist vjerovnika (npr. banke ili kreditne institucije) moguća je samo ako ima položaj založnog vjerovnika ili fiducijarnog vlasnika (ili nositelja nekog drugog prava glede predmeta osiguranja, npr. *leasinga*) jer se tada pretpostavlja i njegov imovinski interes (tj. interes osiguranja) na predmetu osiguranja.

Ukoliko se radi o vinkulaciji police osiguranja osoba (životno osiguranje, osiguranje od nezgode) postojanje interesa osiguranja ugovaratelja osiguranja/osiguranika nije pretpostavka valjanosti ugovora o osiguranju. Stoga se ne traži postojanje interesa osiguranja na strani vjerovnika kao korisnika vinkulacije police osiguranja osoba. No, to ne znači da on (interes) ne postoji i u tom slučaju, a ogleda se u pravu na osigurninu u situacijama kada njegov dužnik (ugovaratelj osiguranja života ili nezgode) nije u stanju redovito ispunjavati svoje obveze zbog pojedinih nepovoljnih životnih situacija (smrt, bolest, tjelesna ozljeda, nesretan slučaj itd.). Isplata osigurnine vjerovniku temeljem vinkulirane police osiguranja života/nezgode, zasigurno, umanjuje rizik neispunjavanja/neplaćanja obveza prema vjerovniku zbog novonastalih okolnosti, odnosno pridonosi izvjesnosti namirenja tražbine iz kredita.

Ako korisniku vinkulacije tražbina bude u potpunosti isplaćena (namirena) tada više ne postoji njegov interes za „opstankom“ vinkulacije, pa je ugovaratelj osiguranja ovlašten tražiti tzv. devinkulaciju police osiguranja, tj. brisanje izjave o vinkulaciji na polici osiguranja. Devinkulaciju treba izvršiti sam osiguratelj, a ugovaratelj osiguranja može se legitimirati zahtjevom za devinkulaciju podnošenjem odgovarajućeg dokaza o prestanku dugovanja prema vjerovniku ili očitovanjem vjerovnika kojim dopušta brisanje vinkulacijske izjave na polici osiguranja.

2.2.3.4. Prijelaz (subrogacija) založnih i ostalih prava na osigurninu

Nakon nastupa osiguranog slučaja založno i ostala prava koja su ranije postojala na osiguranoj stvari prelaze na dugovanu naknadu, pa osiguratelj ne može isplatiti naknadu osiguraniku bez suglasnosti nositelja tih prava (čl. 962. st. 1. ZOO-a). Založno pravo u slučaju propasti zaloga po sili zakona nastavlja postojati na pravu koje ga nadomješćuje, poput prava na osigurninu (čl. 301. st. 4. ZV-a). Navedenim pravilima osnažen je položaj vjerovnika prema dužniku na čijoj osiguranoj stvari postoje navedena prava. Radi se, ponajprije, o situacijama kada je vjerovnik nositelj stvarnih prava (ne i obveznih prava poput najma ili zakupa): založnog prava (hipoteke, ručnog zaloga, založno pravo na pokretnoj stvari koje je upisano u posebne registre, zakonskih založnih prava i svih

ostalih zakonom predviđenih založnih prava tj. podvrsta založnog prava), prava građenja, prava stvarnih služnosti, plodouživanja, prava uporabe, stvarnog tereta. Ako bi nastupom osiguranog slučaja osiguratelj osigurninu isplatio osiguraniku ili korisniku osiguranja, prava nositelja založnih i ostalih prava očito bi bila povrijeđena, budući da se više ne bi mogli namiriti iz vrijednosti svog zaloga, odnosno nastala bi im šteta, budući da više ne bi mogli koristiti ili uporabljati stvar koja je zbog nastanka osiguranog slučaja propala, oštećena ili izgubila na vrijednosti. Zbog toga je, s ciljem zaštite založnog vjerovnika ili nositelja nekog drugog (stvarnog) prava na osiguranoj stvari, zakonom predviđena realna subrogacija tj. da stvarna prava njihovih nositelja prelaze na dugovanu naknadu ako nastupi osigurani slučaj.

Položaj vjerovnika - nositelja založnih i ostalih stvarnih prava na osiguranoj stvari dodatno je ojačan priznavanjem tzv. izravnog prava (*actio directa*) prema osiguratelju da im u granicama osigurane svote i prema zakonskom redu isplati njihove tražbine (čl. 962. st. 2. ZOO-a). Uvjet da bi osiguratelj imao obvezu dugovanu naknadu po nastupu osiguranog slučaja isplatiti založnom vjerovniku ili nositeljima ostalih (stvarnih) prava jest da je obaviješten o postojanju takvih prava na osiguranoj stvari. Ako mu u trenutku isplate postojanje prava nije bilo poznato, pa je u dobroj vjeri osigurninu isplatio osiguraniku, takva će isplata naknade biti pravovaljana (čl. 962. st. 3. ZOO-a), a založni vjerovnik ili nositelji ostalih prava neće moći zahtijevati od osiguratelja naknadnu isplatu.

2.3. SREDSTVA U SLUŽBI OSNAŽENJA IZVJESNOSTI NAMIRENJA U STADIJU OSIGURANJA ZALOŽNOG PRAVA

2.3.1. Sredstva s obzirom na predmet osiguranja (zalog)

2.3.1.1. Općenito

Moguće je da se za stadija osiguranja založnog prava koji kod hipotekarnih kredita može trajati dulje vrijeme stanje zaloga bitno izmijeniti u odnosu na ono kojim je jamčeno za određenu tražbinu. Zalog može izgubiti na vrijednosti ili propasti. Moguće je i da dobije na vrijednosti pukim porastom tržišne vrijednosti, ali i (osobito nekretnine) adaptacijom, poboljšicama i sl. Sa stajališta stranaka čiji ugovorni položaj može biti ugrožen problematični su slučajevi kada dolazi do smanjenja vrijednosti ili propasti zaloga.

Pravila stvarnog prava razlikuju slučajeve kada zalogu prijeti opasnost od smanjenja vrijednosti i kada je do njega došlo. Nije isto ni je li došlo do smanjenja

vrijednosti koje ugrožava namirenje tražbine u cijelosti ili se radi o nemogućnosti namirenja u pretežitom dijelu, odnosno kada je došlo do smanjenja vrijednosti zaloga, ali bez opisanih posljedica po namirenje tražbine. Zbog toga se sredstva kojima se osnažuje izvjesnost namirenja kredita u stadiju osiguranja, promatrana s aspekta zaloga mogu podijeliti u vezi toga je li riječ o pogoršanju stanja zaloga ili o propasti zaloga.

2.3.1.2. Pogoršanje stanja zaloga

2.3.1.2.1. Stvarnopravna sredstva

a) Općenito

Iako jednovrsno, prema našem pravu, založno pravo ima više podvrsta, a među njima posebnu pažnju bude hipoteke,⁵² jer kod njih vjerovnik ne može neposredno nadzirati zalog.⁵³ Ima li vjerovnik hipotekarni zalog, to znači da je predmet osiguranja u posjedu dužnika ili treće osobe. Kada je u zalog dana nekretnina, a dužnik čini nešto što škodi zalogu i ugrožava njegovu vrijednost vjerovnik ima na raspolaganju sredstva o kojima se govori u nastavku.

b) Zahtjev da dužnik prestane dovoditi u opasnost ili smanjivati vrijednost zaloga

Čini li dužnik nešto zbog čega založena nekretnina može propasti ili joj se smanjiti vrijednost, vjerovnik je ovlašten tražiti od njega da s tim prestane (čl. 330. st. 1. ZV-a).⁵⁴ Pogleda li se pažljivo navedeno pravilo vidi se da razlikuje slučaj kada opasnost pogoršanja stanja zaloga predstoji, odnosno kada je pogoršanje nastupilo, ali još nije takvog opsega da ugrožava namirenje.⁵⁵ U takvom slučaju, zakonodavac, ovlašćuje vjerovnika tražiti da dužnik prestane činiti ono što ugrožava zalog, no, ne kaže se ništa detaljnije. Nije najjasnije vrijedi li ovo pravilo kada do (prijetecg) pogoršanja ne dolazi činjenjem već propuštanjem

⁵² Potrebno je naglasiti da čl. 304. st. 3. i 4. ZV-a određuje da se na pokretnim stvarima i pravima koja se mogu steći samo upisom u javni upisnik ili se bez njega ne smiju rabiti, hipoteka (regstarsko založno pravo) osniva pod pretpostavkama i na način određen zakonom i primjenom posebnih pravila, a podredno odgovarajućom primjenom pravila o založnom pravu na nekretnini, ako im nisu suprotne ili ne vrijeđaju naravi tih hipoteke.

⁵³ Vjerovniku posjedovnih založnih prava u odnosu na zalog koji mu je predan u posjed najprije pripadaju prava s naslova skrivenih nedostataka stvari koje uređuje čl. 326. ZV-a. Vjerovnik je ovlašten zahtijevati da mu dužnik dade drugi primjereni zalog kada zalog ima skrivene nedostatke radi kojih nije dovoljno osiguranje namirenja tražbine (čl. 326. st. 1. ZV-a). Izvan ovog instituta, vjerovnik se može i namiriti iz vrijednosti zaloga prije dospijeca tražbine - anticipirano namirenje. Nema to pravo, ukoliko mu je dužnik spreman dati drugi primjereni zalog (čl. 327. st. 1. u vezi st. 2. ZV-a, čl. 328. st. 1. t. 4. ZV-a).

⁵⁴ Vidi za njemačko pravo *Bürgerliches Gesetzbuch*, 1896, §§ 1133-1134. Pročišćeni tekst od 2. siječnja 2002 (BGBl. I S. 42, 2909; 2003 I S. 738), zadnje mijenjan člankom 1. Zakona od 12. lipnja 2020 (BGBl. I S. 1245).

⁵⁵ Namirenje ne smije biti ugroženo, jer u tom slučaju vjerovnik ima pravo na namirenje iz vrijednosti nekretnine.

dužnika (čl. 330. st. 1. ZV-a), kao i kada se radi o radnjama trećih koje dovode do jednakih posljedica (čl. 332. st. 1. t. 3. ZV-a) što bi trebalo biti moguće.⁵⁶

c) Ovlast na prisilno namirenje prije dospijeca tražbine

U opisanim slučajevima, kada je tražio od dužnika da prestane ugrožavati zalog, a ovaj se nije pokorio vjerovnik je ovlašten namiriti se prodajom zaloga (čl. 330. st. 1. ZV-a).⁵⁷ Znakovito je da je ovlast orijentirana na prestanak ugrožavanja zaloga i zahtjev da mu se dužnik pokori, a ne traži se da je do pogoršanja došlo, pa je hipotetski moguće da se aktivira mehanizam prisilnog namirenja iako se zalogu nije smanjila vrijednost, već postoje takvi izgledi.

Posebno tegobno za dužnika jest što je riječ o namirenju koje se poduzima prije negoli dospije osigurana (založna) tražbina tj. prije isteka osiguranja. Obilježavaju ga određene posebnosti s obzirom na redovno namirenje.⁵⁸ Može se govoriti o iznimci od zahtjeva da se (prisilno) namirenje provede po dospijecu tražbine i primjenom pravila o istodobnom ispunjenju.⁵⁹ Vjerovniku je za ovrhu uvijek potrebna odgovarajuća ovršna isprava (ovršni naslov) koja, da bi bila podobna za ovrhu, mora udovoljiti određenim zahtjevima. Oni predstavljaju i kontrolne mehanizme, tj. isprava mora biti ovršna i podobna za ovrhu, odnosno u njoj treba biti utvrđena ovršiva i dospjela tražbina⁶⁰ što ovdje nije slučaj.⁶¹ Spoje li se elementi obvezatnosti sudskog ovršnog namirenja i izostanak pretpostavki za ovrhu otvaraju se brojna pitanja. Ako je namjera zakonodavca bila otkloniti ugrožavanje zaloga od strane dužnika i dovođenje sankcioniranja u vezu s dospijecom tražbine (slično kakvoj kvazi akceleracijskoj klauzuli) riječ je o rješenju tegobnom za dužnika, a upitne učinkovitosti za vjerovnika. U poredbenopravnim sustavima

⁵⁶ Belanić, L., Mihelčić, G., *Ovlasti stranaka kod smanjenja vrijednosti ili propasti predmeta zaloga i smanjenja dužnikove kreditne sposobnosti*, Pravo u gospodarstvu, br. 3, 2012., str. 801.-802. Mihelčić, G., *Dobrovoljno založnopravno osiguranje tražbina, Bankovni i financijski ugovori*, opća redakcija: Slakoper, Z., Narodne novine, Zagreb, 2017., str. 307.

⁵⁷ Vjerovnik može izvansudskim putem zahtijevati od dužnika da prestane s određenim radnjama, pa nije dužan, prethodno, sudskim putem (privremenim mjerama ili u parnici) tražiti da dužnik prestane „škoditi“ zalogu.

⁵⁸ Postupanje dužnika koje je dovelo do smanjenja vrijednosti zaloga, pa čak i njegove propasti ne ovlašćuju vjerovnika na raskid obveznopravnog odnosa iz kojeg potječe hipotekarna tražbina (zajma, kredita) (čl. 330 st. 2. ZV-a)

⁵⁹ Hipotekarne tražbine prema važećim pravilima ZV-a namiruju se u sudskom postupku (načelo oficijoznosti) u postupcima ovrhe na nekretnini i ovršnom sekvestracijom.

⁶⁰ Dika, M., *op. cit.*, str. 236-237.

⁶¹ Inače, u slučaju kada vjerovnik nema odgovarajuću ispravu (ovršni naslov) prisiljen je prethodno do nje doći u parnici.

postoje uređenja koja dopuštaju anticipirano namirenje, no, u pravilu, ako je tako ugovoreno.⁶²

Naravno da takvo postupanje dužnika koje šteti zalogu ne treba poticati, osobito zatraži li vjerovnik da s takvim ponašanjem prestane, a dužnik se ogлуši. Pitanje je je li ovlast na prisilno namirenje prije vremena prestoga mjera, odnosno je li razmjerna. Njezinoj razmjernosti, ponajprije, škodi to što je naš zakonodavac nije detaljnije uredio, pa se pojavljuje pitanje kako dokazati da je došlo do ovog, a prije svega što bi vjerovnik trebao pridonijeti na okolnost objektivnog prosuđivanja nastupa dužnikova neposluha kao pretpostavke prisilnog namirenja. K tome već je neposluh dužnika dovoljan, a ne traži se i da je došlo do stvarnog smanjenja vrijednosti. Problematična je i kategorija izglednost nastupanja smanjenja vrijednosti, budući da nije detaljno objašnjenja, ni u smislu ozbiljnosti, niti u smislu mjere (treba li biti znatna ili je dovoljan i manji stupanj). Za dužnika se može tegobno pokazati i (ne)poznavanje ove ovlasti vjerovnika. Ona dolazi iz kruga kogentnih zakonskih odredbi, a bilo bi dobro da se pojavi i u založnom ugovoru, napose, osobito bi koristilo kada bi u smislu čl. 57. Zakona o javnom bilježništvu⁶³ javni bilježnik dužniku približio posljedice njegova neposluha. Po ugledu na dužnost prethodne najave korištenja ove ovlasti bilo bi dobro da se vjerovniku stavi u dužnost da nakon neposluha dužniku ostavi naknadni primjereni rok za ispravljanje takvog ponašanja, a svakako za prekid ponašanja koje može imati loš ishod po vrijednost zaloga. Prijevremena prisilna prodaja nije uređena i osim stvarnopravne ovlasti da do nje dođe, ne prati ju ovršno uređenje o tome kako bi se provela. Takav zahtjev vjerovnika ne udovoljava ovršnim pravilima za ovrhu na nekretnini, jer je najmanje što vjerovniku treba klauzula ovršnosti. Javni bilježnik mogao bi ozbiljnije nedoumice oko izdavanja takve klauzule kojom bi utvrdio da je dugovana tražbina dospjela (prijevremeno) i ovršiva otkloniti samo kada bi u založnom ugovoru (sporazumu o osnivanju založnog prava) posebno bilo uglavljeno da će se upravo njezino izdavanje dogoditi u opisanom slučaju

⁶² Načelno, tzv. *default* nastupa kada je tražbina dospjela, a nije namirena, ali se može raditi i o kakvim drugim povredama ugovornog odnosa, ali tako mora biti ugovoreno. Koje situacije dolaze u obzir prepušteno je najčešće stranačkoj autonomiji (takvo rješenje ima i prednosti i nedostataka). U literaturi se smatra da dolazi u obzir bilo kakvo kršenje ugovornih obveza (Hudson, A., *Equity & trusts*, Routledge Cavendish, 2005., str. 711.), ako je ugovorena ova sankcija. Tako, pored uobičajenog slučaja da tražbina nije namirena po dospelju (Lefcoe, G., *Real Estate Transaction*, The Mischie Company, Law Publishers: Charlottesville, Virginia, 1993., str. 469.), *default* može postojati, npr. i kada je dužnik bio u obvezi osigurati predmet osiguranja od nekog osiguranog slučaja, pa nije, a nastupila je povreda, kada je nekretninu ili njezin dio prodao, a to nije smio bez prethodne pisane suglasnosti vjerovnika (tzv. *due on sale clauses*), i sl. (Cole, M. G., *Protecting Consumer from Consumer Protection: Watters v. Wachovia Bank*, u: Pilon, R., Moller, M., Cato Supreme Court Review 2006.-2007., (ur. Moller, M., Levy, R. A.), Cato Institute, 2007., str. 269.-270.). Vjerovnik je u takvim slučajevima, u pravilu, a osobito ako je ugovorena dužnost tzv. *notice and cure*, dužan izvijestiti dužnika (notifikacija) o povredi i ostaviti mu razumno vrijeme za njezino otklanjanje (Lefcoe, G., *op. cit.* str. 503.).

⁶³ NN, br. 78/93, 29/94, 162/98, 16/07, 75/09 i 120/16, dalje u tekstu: ZJB.

i da je tada vjerovnik ovlašten na prijevremeno namirenje, a što bi dužnik u sporazumu izrijeком trebao dopustiti. S druge strane moguće je problematizirati je li osobito teško po dužnika to što je vjerovnik ovlašten prodati nekretninu prijeti li joj opasnost, a kada paralelno postoji i pravilo o tome da na mjesto zaloga stupa osigurnina. Posebno kada je izvjesno da je nekretnina osigurana od svih rizika (ugovorima o osiguranju imovine o kojim je bilo riječi)⁶⁴ i uopće nema takve vrste izvjesnosti da će potpuno propasti.

Na ovom mjestu potrebno je reći i nešto o ZIDOZ/17-om uvedenoj izmjeni koja se tiče režima tzv. jedine nekretnine (uvodno su spomenute one o posebnim uvjetima za ovrhu na nekretnini). Prema čl. 75. st. 5. OZ-a, „smatra se da je jedina nekretnina u kojoj stanuje ovršenik koji ne obavlja registriranu djelatnost nužna za zadovoljenje osnovnih životnih potreba ovršenika i osoba koje je po zakonu dužan uzdržavati, osim ako je ovršenik u trenutku sklapanja pravnog posla kojim preuzima obvezu izjavio da je suglasan da se radi namirenja ovrhovoditeljeve tražbine ovrha može provesti na njegovoj jedinoj nekretnini.“ Takva je nekretnina u ovrsi na nekretnini, ako nema suglasnosti, izuzeta od ovrhe. I ovo je jedno od pitanja koje se može javiti uz anticipirano namirenje.

2.3.1.2.2. Sredstva predviđena pravilima ovrhe i osiguranja

Osim stvarnopravnih sredstava u slučaju kada prijeti propast ili smanjenje vrijednosti zaloga, vjerovnik na raspolaganju ima i ovršnopravna sredstva, točnije sredstva predviđena u pravilima o osiguranjima u OZ-u. Vjerovnik može zbog otklanjanja opasnosti koja prijeti nekretnini i njezinoj vrijednosti od strane dužnika tražiti da sud odredi neku (jednu ili više) privremenih mjera radi osiguranja nenovčane tražbine (čl. 346. - 347. OZ-a). Takva se mjera može odrediti učini li vjerovnik (predlagatelj osiguranja) vjerojatnim postojanje svoje tražbine i opasnost da bi bez izricanja privremene mjere dužnik (protivnik osiguranja) spriječio ili znatno otežao ostvarenje tražbine, a osobito tako što bi promijenio postojeće stanje stvari, odnosno učini li vjerojatnim da je mjera potrebna zbog sprječavanja nasilja ili nastanka nenaknadive štete koja prijeti (čl. 346. st. 1 OZ-a). Hipotekarnom vjerovniku ne bi trebalo biti teško učiniti vjerojatnim tražene pretpostavke ako bi dužnik trebao otkloniti nešto što škodi zalogu odnosno prestati činiti nešto čime prijeti zalogu. Krug privremenih mjera nije zatvoren. Između predviđenih čl. 347. OZ-a došle bi u obzir mjere iz prvog stavka, u točke 6., 7. i 9. OZ-a vjerovnik, osim privremenim mjerama, svoj zahtjev za zaštitu zaloga može ostvarivati i u

⁶⁴ Ovlaštenje vjerovnika na prodaju nekretnine bilo bi smisleno jedio kada je riječ o takvim rizicima koji su isključeni zakonom (npr. namjerno ili prijevarno izazivanje osiguranog slučaja od strane dužnika, čl. 944. ZOO-a) ili ugovorom o osiguranju.

parnici, ali je zbog hitnosti zaštite ovo manje za očekivati.⁶⁵ Pravomoćna i ovršna presuda s nalogom dužniku (trećoj osobi) da prestane ugrožavati zalog koju bi ishodio predstavlja ovršni naslov za ovrhu radi ostvarenja tražbine na radnju, trpljenje ili nečinjenje (čl. 260.-266. OZ-a).⁶⁶

Postoje li pretpostavke koje traže ovršna pravila nema zapreke da založni vjerovnik zaštititi zalog kada je vjerojatno da dužnik čini ili propušta činiti nešto što može dovesti do smanjenja njegove vrijednosti. Institut privremene mjere u praksi je prisutan u velikoj mjeri zbog svoje naravi koja uključuje hitno postupanje u slučajevima prijeteće opasnosti po smanjenje vrijednosti zaloga (ovršna pravila traže da je vjerojatnost učinjena izvjesnom). Njihovo određivanje dužniku bi trebalo biti manje tegobno od prijetnje aktivacijom anticipiranog prava na namirenje, odnosno provedbe takvog namirenja prije dospijeca tražbine. Bolje bi odgovarale cilju i svrsi da se osujeti to da zalog izgubi na svojoj vrijednosti zbog ponašanja dužnika (s njim povezanih osoba)⁶⁷ koja su se mogla izbjeći, a dovela su do onemogućenja ili otežanja namirenje založne tražbine. S tim što i otežano namirenje ili nenamirenje uopće treba promatrati u svjetlu stupanja osigurnine na mjesto zaloga.

2.3.1.3. Propast zaloga

2.3.1.3.1. Stvarnopravna sredstva

a) Prisilno namirenje prije dospijeca tražbine

Kada zalogu prijeti pogoršanje, neovisno je li uistinu nastupilo, vjerovnik je ovlašten tražiti od dužnika da prestane s ugrozom. Ako se dužnik ogлуšio, vjerovnik zalog može prodati i prisilno se namiriti. Osnovni problem, kako je više puta naglašeno, jest izostanak ovršnog naslova. I kada zalog propadne vjerovnik ne dolazi u bitno povoljniji položaj. Sukladno odredbi čl. 301. st. 4. ZV-a na mjesto (propalog) zaloga stupa pravo koje ga nadomješćuje (pravo na naknadu, osigurnina i sl.) Kako na njemu i dalje traje založno pravo,⁶⁸ vjerovnik propalog zaloga umjesto svog (prijašnjeg) registarskog - hipotekarnog založnog prava na

⁶⁵ Na zahtjeve koje založni vjerovnik postavlja radi ostvarenja svojih ovlasti u odnosu na zalog, na odgovarajući se način primjenjuju pravila koja vrijede za vlasnika, odnosno predmnijevanoga vlasnika koji štiti svoje pravo vlasništva (čl. 332. st. 2. ZV-a, čl. 161.-168 ZV-a).

⁶⁶ Gavella, N., *et. al.*, *op. cit.* str. 325.-326.

⁶⁷ U čl. 75. st. 5. OZ-a zakonodavac govori o osobama koje je ovršenik po zakonu dužan uzdržavati. Međutim, pravila odštetnog prava ne moraju uvijek uz te osobe vezati i tzv. odgovornost za drugog, nije nemoguće, da se treća osoba pojavi u krugu uzdržavanih osoba, a da dužnik/ovršenik ne odgovara na eventualnu štetu koju ona počinii ili kojom prijeti. Posebno je pitanje kako joj dužnik treba zabraniti određeno ponašanje.

⁶⁸ V. i usp. čl. 962. st. 1. ZOO-a.

propalom zalogu sada ima (novi) neregistrirani⁶⁹ zalog.⁷⁰ U literaturi se govori o posebnoj vrsti realne subrogacije - zakonskoj realnoj subrogaciji.⁷¹ Iz zaloga, u konačnici tražbine koja se isplatom (a to može biti i prije dospijeca založne tražbine) pretvara u zalog novca, vjerovnik se može namiriti kada dospije njegova založna tražbina i može zadržati onoliko novaca na koliko glasi njegova tražbina (čl. 334. ZV-a).

Moguće je i jedan za vjerovnika nepovoljniji slučaj, da zalog (nekretnina) propadne, a na njegovo mjesto ne stupi pravo (tražbina). Tada samo založno pravo prestaje, ali ne prestaje tražbina zbog čijeg je osiguranja osnovano, pa dužnik i nadalje duguje vjerovniku (čl. 343. ZV-a). Vjerovnik, međutim, više nema stvarnopravno osiguranje, što pogoršava izvjesnost namirenja tražbine.⁷²

Osigurnina koja stupi na mjesto zaloga pripada vjerovniku u dijelu koji odgovara njegovoj osiguranoj tražbini (zajedno s sporednim tražbinama). Ono što preostane vraća se dužniku. Riječ je o određenoj (neizravnoj) iznimci od kogentnim odredbama inače predviđenog sudskog namirenja iz hipotekarnog zaloga koje se provodi sukladno načelu oficioznosti. Ovo namirenje je izvansudsko, a u njemu je moguća pojava svih onih problema oko kojih se potrošačko pravo intenzivno angažiralo posljednjih godina.

2.3.1.4. Sredstva s naslova ugovora o osiguranju imovine

a) Općenito

Da bi vjerovnik uopće koristio neki od navedenih instrumenata mora imati saznanja da dužnik čini ili propušta činiti nešto čime uzrokuje smanje vrijednosti ili propast zaloga. U suvremenoj gospodarskoj praksi teško je očekivati da banka kao davatelj kredita ispituje i vodi računa činili li dužnik nešto čime ugrožava zalog i dovodi u pitanje izvjesnost namirenja tražbine. Vjerojatnije će davatelj kredita posegnuti za ugovaranjem osiguranja zaloga i to najčešće tako da se polica osiguranja vinkulira u korist založnog vjerovnika.

b) Ugovori o osiguranju imovine

⁶⁹ Založno pravo stečeno na tražbini kao zalogu (tražbini naknade štete, osigurnine) nije vanjski vidljivo, ako se ne publicira (čl. 6. Zakona o upisniku sudskih i javnobilježničkih osiguranja tražbina vjerovnika na pokretnim stvarima i pravima, NN, br. 121/05, dalje u tekstu: ZSJBO). Belanić, L., Mihelčić, G., *Ovlasti stranaka...*, op. cit., str. 805.

⁷⁰ Ni u ovom slučaju vjerovnik nije ovlašten raskinuti obveznopravni odnos iz kojeg potječe založna tražbina (čl. 330. st. 2. ZV-a).

⁷¹ Gavella, N., et al., op. cit., str. 139-140.

⁷² U njemačkom pravu vjerovnik može tražiti da mu dužnik dade drugi primjereni zalog. Štoviše, odbijanje dužnika da u zalog dade drugu odgovarajuću nekretninu, pretpostavka je za prisilno namirenje (Bürgerliches Gesetzbuch, 1896, § 1133.).

Tipičan su primjer ugovora o osiguranju zalogu: ugovor o osiguranju založene nekretnine i ugovor o kasko osiguranju založenog motornog vozila.⁷³

Kada je riječ o osiguranju nekretnine, važno je imati u vidu da je pojam nekretnine drukčije definiran u pravilima prava osiguranja⁷⁴ negoli u pravilima stvarnog i zemljišnoknjižnog prava.⁷⁵ Različite su opasnosti zbog kojih može doći do propasti ili smanjenja vrijednosti nekretnine kao zalogu. U osiguranju nekretnina prisutna je kombinacija više vrsta osiguranja imovine: osiguranje imovine od požara i drugih opasnosti, osiguranje kućanstva, osiguranje imovine u industriji i obrtu itd. U praksi su najčešća osiguranja od sljedećih rizika: požara, udara groma, eksplozije, oluje, tuče, manifestacija i demonstracija, poplava, bujica, visoke vode, izlivanja vode iz vodovodnih i kanalizacijskih cijevi, klizanja tla, odronjavanja, udara motornog vozila, udara i pad letjelice. Moguće je osigurati i rizik potresa koji se osigurava zajedno s rizicima požara i drugih opasnosti.⁷⁶ Pored navedenih rizika, kod nekretnina namijenjenih stanovanju, moguće je dodatno osigurati i predmete kućanstva. Ovdje bi spadala sva dodatna oprema nekretnine poput boja na zidu, slikarija, raznih zidnih, stropnih i podnih obloga te lom ili puknuće prozora, vrata, staklenih stijena i pregrada. Osigurateljsko je pokriće moguće proširiti i na gotovinu, dragocjenosti, umjetničke predmete, vrijednosne papire, kolekcije, listine i dokumente pohranjenima u nekretnini. Uz osiguranje kućanstva dodatno je moguće osigurati i električne strojeve i aparate u kućanstvu za štete nastale zbog utjecaja mehaničkih sila, nekontroliranog utjecaja električne energije, grešaka u konstrukciji, materijalu ili izradi te pada ili prevrnuća.⁷⁷

⁷³ Belanić, L., Mihelčić, G., *Ovlasti stranaka...*, op. cit., str. 812-814.

⁷⁴ „Nekretninom se smatra svaka građevina odnosno konstrukcija koja je povezana sa zemljištem na kojem je podignuta, ali s tim da samo zemljište, odnosno tlo nije predmet osiguranja.“ (Čurković, M., *Promet nekretnina...*, op. cit., str. 60.-61.).

⁷⁵ Tek se napominje da su sve ove definicije vrlo udaljene od primjerice pojma „doma“ onako kako ga u službi zaštite prava na poštovanje doma razumije Europski sud tumačeći Konvenciju i primjenjujući funkcionalno-faktni kriterij). Mihelčić, G., Marochini, M., *Koneksitet ostvarenja vindikacijskog zahtjeva na nekretnini i tzv. prava na poštovanje doma*, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, vol. 35, br. 1., 2014., str. 168. et seq.

⁷⁶ Rizik potresa kao dio pokrića kod osiguranja imovine ponovno je aktualiziran nedavnim događajima u Zagrebu i okolici. O shvaćanju rizika potresa u osiguranju i aktualnim pitanjima koja su se pojavila u praksi više: Belanić, L., *Pojedina aktualna pitanja kod osiguranja od rizika potresa*, *Godišnjak 27, Aktualnosti hrvatskog zakonodavstva i pravne prakse*, Organizator, Zagreb, 2020. (u objavi).

⁷⁷ Belanić, L., Mihelčić, G., *Ovlasti stranaka...*, op. cit., str. 813. Osim nekretnina i motorna vozila su često predmet stvarnopravnog osiguranja tražbina, pa postoji interes vjerovnika da vozilo bude osigurano temeljem ugovora o kasko osiguranju motornih vozila. Kasko osiguranjem motornih vozila pokrivaju se štete na svim vrstama motornih, priključnih, radnih i tračnih vozila i njihovih sastavnih dijelova (Brkić, B., *Kasko osiguranje motornih vozila, Osnove osiguranja*, skupina autora, Hrvatski ured za osiguranje, Zagreb, 2010, str. 170). Mogu se dodatno osigurati i dodatni uređaji i oprema. Rizici koji su pokriveni kasko osiguranjem motornih vozila jesu: prometna nezgoda (sudar, udar, prevrnuće) pa čak i kada je vozač kriv za prometnu nezgodu, krađe (nestanak vozila) i razbojstva te troškovi promjene brave u slučaju krađe ili gubitka automobilskih ključeva, pad ili udar predmeta u vozilo, požar, iznenadno vanjsko toplinsko ili kemijsko djelovanje, štete uslijed prirodnih nepogoda (grom, tuča, oluja, poplava, bujica, visoka voda, snježna lavina), eksplozije, pad letjelice, demonstracije i manifestacije, zlonamjerne ili obijesne radnje

c) Posebna pitanja u vezi vinkulacije police osiguranja imovine u slučaju pogoršanja stanja ili propasti zaloga kao osigurane stvari

U teoriji se ukazuje i na praktično razlikovanje slučaja kada je nastupom osiguranog slučaja pogoršano stanje zaloga, od onog kada je zalog propao.⁷⁸ Smisao je vinkulacije u tome da, nastupi li pogoršanje stanja zaloga, odnosno propadne li zalog, dakle nastupi li osigurani slučaj i nastane li obveza osiguratelja na isplatu osigurnine, osigurnina bude isplaćena založnom vjerovniku, a osiguraniku (založnom dužniku) samo uz njegovu suglasnost.

U slučaju kada je stanje zaloga pogoršano (ali zalog nije propao), smatra se da je svrsishodnije osigurninu isplati osiguraniku (dužniku), kako bi mogao otkloniti pogoršanje (popraviti zalog), pa se u teoriji problematizira treba li u slučaju pogoršanja koje je moguće otkloniti uopće „aktivirati“ vinkulaciju,⁷⁹ odnosno ima li razloga za vinkuliranje police osiguranja.

U teoriji se upozorava i na to da u slučaju kada osigurninu treba isplatiti osiguraniku, za što je potrebna suglasnost vjerovnika, postoji mogućnost da je vjerovnik odbije dati. Tada bi osigurnina isplaćena založnom vjerovniku mogla poslužiti za podmirenje dospjelih potraživanja vjerovnika odnosno za tzv. prijevremenu otplatu.⁸⁰

Propadne li zalog, na njegovo mjesto stupa pravo koje ga nadomješćuje (čl. 301. st. 4. ZV-a). Ovako, osim pravila stvarnog prava, određuje i pravilo u pravu osiguranja prema kojem nakon nastupanja osiguranog slučaja založno pravo prelazi na dugovanu naknadu (čl. 926. st. 1. ZOO-a). U režimu stvarnoga prava, za namirenje vjerovnika iz založene tražbine, odnosno zaloga gotova novca (čl. 334. ZV-a) traži se da vjerovnik nakon što tražbina dospije, učini sve potrebno da je dužnik ispuni i primi ispunjenje (čl. 334. st. 3 ZV-a). Ispunjenjem založno pravo prelazi na novac primljen na to ime (to je i novac dobiven iz osigurnine). Novac se polaže u sudski polog, a ove se dužnosti vjerovnik oslobađa ukoliko je dospjela njegova založna tražbina i može od primljenoga novca zadržati što mu se duguje, a ostatak predati dužniku (čl. 334. st. 4. ZV-a).

Ova pravila djeluju i kod ugovora o osiguranju, pa se, imajući u vidu njihovu primjenjivost, oduzima vinkulaciji konstitutivni učinak po ustanovljavanje

trećih osoba, oštećenja tapeciranih dijelova vozila kod pružanja prve pomoći osobama, itd. U slučaju totalne štete (što uključuje i nestanak vozila), visina štete utvrđuje se prema vrijednosti vozila u trenutku utvrđivanja visine štete (novonabavna vrijednost vozila umanjena za amortizaciju), a ako se radi o djelomičnoj šteti, visina štete utvrđuje se prema vrijednosti troškova popravka vozila, pri čemu se ne uzima u obzir amortizacija zamijenjenih dijelova koji su uništeni ili oštećeni (Brkić, B., *op. cit.*, 171).

⁷⁸ Belanić, L., Mihelčić, G., *Uloga ugovora o osiguranju...*, *op. cit.*, str. 6.-7.

⁷⁹ Kaleb, K., Jakopec, R., *Ugovor o kreditu, leasingu i vinkulacija police*, Osiguranje, br. 7, 1997., str. 30.

⁸⁰ Belanić, L., Mihelčić, G., *Uloga ugovora o osiguranju...*, *op. cit.*, str. 7.

prava vjerovnika na isplatu osigurnine. Činjenica da je polica vinkulirana, u prvom je redu, u službi izvješćavanja osiguratelja da osigurninu isplati založnom vjerovniku.⁸¹

2.3.2. Sredstva s obzirom na osobu dužnika

2.3.2.1. Općenito

Osim što u stadiju osiguranja zalog može propasti ili mu se može smanjiti njegova vrijednost, češće se događa da prije kreditno sposoban dužnik koji je uredno otplaćivao kredit to više nije u stanju. Mogući razlozi mogu se ticati samog dužnika (zdravlje i život dužnika, gubitak posla i sl.), ali i drugih razloga (npr. financijska kriza, loše gospodarske prilike i sl.). Moguće je i da dužnik sam skrivi nesposobnost (npr. skrivljeno izgubi posao), prestane biti kreditno sposoban. Uvijek su moguće i kombinacije različitih razloga. U opisanim slučajevima postoje sredstva kojim vjerovnik može osnažiti izvjesnost namirenja tražbine.

2.3.2.2. Stvarnopravna sredstva

Obveznopravna definicija ugovora o kreditu kaže da se banka obvezuje korisniku kredita staviti na raspolaganje određeni iznos novčanih sredstava, na određeno ili neodređeno vrijeme, za neku namjenu ili bez utvrđene namjene, a on se obvezuje plaćati ugovorene kamate i iskorišteni iznos novca vratiti u vrijeme i na način kako je ugovoreno (čl. 1021. ZOO-a). Stranke ugovorom o kreditu utvrđuju iznos i uvjete davanja, korištenja i vraćanja kredita, npr. obroke ili anuitete i sl. (čl. 1022. st. 2. ZOO-a). Dospije li određeni broj anuiteta, a ugovorene su akceleracijske klauzule (što najčešće jesu), dospijeva cijela tražbina i aktivira se pravo na namirenje. Aktivacijom prava na namirenje prestaje stadij osiguranja založnog prava.⁸²

Temeljno je što se vjerovnik može prisilno namiriti (čl. 336. st. 1. ZV-a) putem suda onako kako određuju pravila o ovrsi novčanih tražbina (ovrha na nekretnini, vidi čl. 79.-132.i OZ-a), ako što drugo nije određeno zakonom. Pravila stvarnog prava o zalogu kažu još dosta toga. Kao prvo, osim iz zaloga, vjerovnik je ovlašten namiriti se iz bilo kojeg dijela imovine osobnog dužnika, a, zapravo, iz nje u cijelosti i to može neovisno namiruje li se i iz zaloga. Opseg namirenja ograničen je na dugovanu tražbinu, ali je moguć iz zaloga i iz imovine dužnika istodobno, s tim što osobni dužnik ne mora istodobno biti i založni, ali i može, zatim, moguće

⁸¹ *Loc. cit.*

⁸² S druge strane, iako vrijedi spomenuti mogućnosti koje dužniku pruža institut tzv. promijenjenih okolnosti (čl. 369. ZOO-a) u slučaju da one postoje i nisu ugovorom isključene, naglasak je na stvarnopravnim sredstvima.

je namirenje najprije iz imovine osobnog dužnika, a moguće je i samo iz imovine osobnog dužnika za razliku preostalu nakon prodaje zaloga.⁸³ Ako se vjerovnik ne uspije namiriti iz zaloga, a uopće se ne mora raditi o slučaju da zalog vrijedi manje negoli u vrijeme osiguranja, moguće je da ovrhom postignuta cijena ne dostaje namirenju duga, i u tom je slučaju založni dužnik, odnosno ovršenik i dalje dužan sve dok ne namiri dugovanje u cijelosti. Riječ je o pravilima koja s jedne strane čine važan sadržaj založnog prava i osiguravaju izvjesnosti namirenja, dok se s druge se strane može problematizirati izlazi li izvjesnost izvan redovne mjere. Vjerovnici redoviti prilikom osnivanja zaloga posežu za zalogom čija je vrijednost viša (nekada i znatno) od dugovane tražbine te raspolažu (vidjelo se) brojnim ovlastima za zaštitu vrijednosti zaloga. Smjer kojim se kreće potrošačko pravo na pitanje treba li sav teret niske kupovnine pasti na ovršenika, pokazuje da ne treba, ali i traže od njega da se pobrine za svoje interese (v. u dijelu pod 3.2).

2.3.2.3. Sredstva s naslova ugovora o osiguranju

2.3.2.3.1. Ugovori o osiguranju života dužnika

Izvjesnost namirenja tražbine može se osnažiti ugovorom o osiguranju života dužnika. Ovim ugovorom osiguratelj se obvezuje osiguraniku ili osobi koju on odredi isplatiti osigurninu ili rentu u slučaju smrti osiguranika, odnosno osigurane osobe ili u slučaju doživljenja određenog vremena, a ugovaratelj osiguranja obvezuje se platiti premiju osiguranja.⁸⁴ Dužnik je taj koji ima položaj osiguranika, odnosno osigurane osobe čiji je život osiguran.

Osnovni rizici obuhvaćeni ugovorom o osiguranju života su: smrt i doživljenje, s tim da je česta pojava tzv. ugovora o mješovitom osiguranju života kojima se isplata osigurnine veže ili uz trenutak smrti osiguranika (prije isteka ugovora) ili uz doživljenje određenog vremena po osiguraniku (dužniku), ali uvijek tako da je trajanje ugovora unaprijed određeno.⁸⁵ Uz osnovne rizike, u ugovoru o osiguranju života, mogu se ugovoriti i dodatni rizici npr. tjelesno oštećenje (invalidnost), profesionalna bolest, i sl.

Već je ukazano da vjerovnik može imati položaj korisnika osiguranja života, odnosno da u njegovu korist može biti vinkulirana policia osiguranja života, budući

⁸³ Sve ovo proizlazi iz pravila prema kojem se založni vjerovnik ima pravo namiriti od svagdašnjega vlasnika zaloga, a i od svakoga trećega, zahtijevati da trpi namirenje zalogom osigurane tražbine iz vrijednosti zaloga, ako nije što drugo zakonom određeno (čl. 336. st. 3. u vezi st. 4., odnosno st. 5. ZV-a). S tim da, bio njegov dužnik vlasnik zaloga ili ne, može izabrati hoće li zahtijevati namirenje najprije iz vrijednosti zaloga ili iz imovine svog dužnika, ili istodobno. Zahtijeva li namirenje iz vrijednosti zaloga, ali ne uspije u cijelosti prodajom namiriti tražbinu, dužnik mu ostaje dužan razliku, u suprotnom, višak je dužnikov.

⁸⁴ Šulejić, P., *Pravo osiguranja*, Dosje, Beograd, 2005., str. 471.

⁸⁵ Čurković, M., *Ugovor o osiguranju osoba*, Inženjerski bio, Zagreb, 2009, str. 155.

da je riječ o prenosivim tražbinama koje nisu strogo osobne naravi.⁸⁶ Ukoliko dođe do nastupa osiguranog slučaja (npr. smrt dužnika), vjerovnik bi imao pravo na isplatu osigurnine iz ugovora o osiguranju života dužnika, a u svrhu namirenja tražbine.

Specifičnost ugovora o osiguranju života jest da je položaj vjerovnika, osim njegovog imenovanja kao korisnika osiguranja života ili kao korisnika vinkulacije, dodatno osnažen i mogućnošću zalaganja police osiguranja života (čl. 980. st. 1. ZOO-a). Založni vjerovnik stječe sigurnost da se naplati iz osigurnine osiguranja života svog dužnika u slučaju njegove smrti ili u slučaju doživljenja prije isteka roka na koji je polica založena. Ima položaj korisnika osiguranja čije je imenovanje neopozivo⁸⁷ te bi po nastupu osiguranog slučaja mogao primiti iznos osigurnine na kojem bi i dalje postojalo njegovo založno pravo. Za valjanost zalaganje police osiguranja života, tj. za učinak prema osiguratelju, traži se da je osiguratelj pismeno izviješten o zalaganju police (čl. 980. st. 2. ZOO-a).

U teoriji se s posebnom pažnjom promatra odnos vinkulirane police i zaloga police osiguranja života. Najvažnije je naglasiti razliku između položaja vjerovnika kojemu je založena polica osiguranja života i vjerovnika kojem je polica osiguranja vinkulirana. Vjerovnik kojem je založena polica osiguranja života ima pravo na tzv. otkup police koji ostvaruje pod pretpostavkama: da ima posjed police predane u zalog te da tražbina radi čijeg je osiguranja polica založena ne bude po dospijeću namirena (čl. 978. st. 4. ZOO-a). Radi se o „posebnom obliku izvansudskog namirenja dospjele tražbine prema ugovaratelju osiguranja (osiguraniku),“⁸⁸ na kojeg nema pravo založni vjerovnik kojem je polica osiguranja vinkulirana.^{89 90}

2.3.2.3.2. Ugovor o osiguranju dužnika od posljedica nesretnog slučaja

Poput ugovora o osiguranju života dužnika i ugovor o osiguranju dužnika od posljedica nesretnog slučaja (nezgode) može doprinijeti izvjesnost namirenja tražbine vjerovnika.

Ugovorom o osiguranju od posljedica nesretnog slučaja osiguratelj se obvezuje isplatiti osigurninu osiguraniku ili korisniku osiguranja ako za vrijeme trajanja

⁸⁶ Belanić, L., Mihelčić, G., *Uloga ugovora o osiguranju...*, op. cit., str. 7

⁸⁷ Pavić, D., *Ugovorno pravo osiguranja*, Tectus, Zagreb, str. 365.

⁸⁸ Belanić, L., Mihelčić, G., *Uloga ugovora o osiguranju...*, op. cit., str. 7

⁸⁹ Belanić L., *Osiguranje sposobnosti vraćanja (otplate) kredita kao predmeta ugovora o osiguranju*, Prav i porezi, br. 5, 2012., str. 28-39, str. 30-32.

⁹⁰ Ovdje treba kazati samo nekoliko riječi o zalogu police osiguranja života, jer su pravila koja uređuju institut u ZOO-u prilično neusklađena sa stvarnopravnim i registarskim pravilima o osnivanju zaloga (osobito pravilima iz ZSJBO) i ubuduće bi trebalo vidjeti kako uopće zalog police osiguranja života urediti, a kao posebno važno, publicirati osnivanje zaloga (kroz model sudskog ili javnobilježničkog sporazuma), ali rasprava o ovom traži puno širi prostor.

osiguranja nastupi nesretni slučaj koji prouzroči smrt ili invaliditet osiguranika.⁹¹ Položaj osiguranika i ovdje ima dužnik čiji se život i zdravlje osiguravaju od posljedica nesretnog slučaja.

Osnovni rizici koji se osiguravaju ugovorom o osiguranju od posljedica nesretnog slučaja su: smrt i trajni invaliditet, a uz njih npr. i rizik privremene nesposobnosti za rad zbog nezgode, smrti radi bolesti, i dr., ali npr. i troškova liječenja, dnevne naknade za boravak u bolnici, troškovi spašavanja, itd.

I kod ovog ugovora, vjerovnik može imati položaj korisnika osiguranja, no u praksi je mnogo češća vinkulacija police osiguranja od nezgode u korist vjerovnika (s obzirom da se radi o tražbinama koje nisi strogo osobne naravi). U vezi s posljednjim rizikom u teoriji se s pravom problematizira etičnost vinkulacije police osiguranja od nezgode u korist vjerovnika u djelu koji se odnosi na troškove liječenja.⁹² Ističe se kako bi u dijelu osiguranja troškova liječenja vinkulacija police osiguranja od nezgode treba bili izuzeta kako bi se opisana sredstva utrošila na liječenje i oporavak dužnika (osiguranika) umjesto na ispunjenje tražbine (otplatu dugovanja i sl.).

2.3.2.3.3. Ugovor o osiguranju sposobnosti otplate kredita

Posebnu kategoriju ugovora o osiguranju vezanih uz izvjesnost namirenja založne tražbine čine tzv. ugovori o osiguranju sposobnosti otplate kredita. *Ratio* zaključenja takvih ugovora koji su sve popularniji jest pravodobna otplata anuiteta (obroka) kredita po osiguratelju umjesto dužnika (osiguranika) koji to nije sposoban zbog gubitka ili smanjenja prihoda.⁹³ Osigurani su rizici: smrt, gubitak radne sposobnosti, otkaz ugovora o radu i sl. Nastupi li, npr. smrt ili trajni gubitak radne sposobnosti dužnika preostali iznos dugovane tražbine iz kredita namiruje se iz osigurnine. S naslova ovog ugovora, osigurnina se isplaćuju izravno založnom vjerovniku - davatelju kredita kao korisniku osiguranja (nema vinkulacije police osiguranja budući da vjerovnik ima položaj korisnika osiguranja).

Posebnost ugovora o osiguranju sposobnosti otplate kredita proizlazi iz načina na koji se zaključuje. Zaključuju ga osiguratelj i založni vjerovnik - davatelj kredita kao ugovaratelj osiguranja i to tako što se zaključuje ugovor o grupnom osiguranju sposobnosti vraćanja (otplate) kredita, a dužnik - korisnik kredita (osiguranik), zapravo, pristupa ugovoru o osiguranju sposobnosti otplate kredita⁹⁴ Značenje isprave o osiguranju koja se predaje osiguraniku ima tzv. pristupnica-

⁹¹ Šulejić, P., *op. cit.*, str. 495.

⁹² Belanić, L., Mihelčić, G., *Uloga ugovora o osiguranju...*, *op. cit.*, str.5

⁹³ Belanić L., *Osiguranje sposobnosti...*, *op. cit.*, str. 30-32.

⁹⁴ *Loc. cit.*

izjava o pristupanju ugovoru osiguranju. Važno je naglasiti da troškove osiguranja i plaćanja premije kod ovog ugovora snosi osiguranik. Ova vrsta ugovora o osiguranju za osiguranika kao sredstvo osiguranja tražbina pogodnija je od ostalih vrsta ugovora o osiguranju (život, nezgoda), jer u slučaju ostvarenja najtežih rizika (smrt, trajna radna nesposobnost) pruža mogućnost otplate cjelokupnog preostalog iznosa dugovanja iz ugovora o kreditu. Za osiguranika je korisno i to što ova vrsta osiguranja pruža pokriće i za rizik od gubitka zaposlenja (naravno neskrivljenog), što ostale vrste ugovora o osiguranju ne pokrivaju.

3. SREDSTVA U STADIJU NAMIRENJA ZALOŽNOG PRAVA

3.1. STVARNOPRAVNA SREDSTVA

Zalogom osiguranu tražbinu iz kredita vjerovnik može po dospelju namiriti iz zaloga primjenom pravila o ovrši na nekretnini. Kod hipotekarnih osiguranja suspendirana je mogućnost tzv. dobrovoljne zamjene ispunjenja ili davanja umjesto dugovanog (*datio in solutum*), a koje bi u konačnici omogućilo ugovaranje komisornog namirenja.⁹⁵ Zanimljivo je da se kod potrošačkih stambenih kredita zakonodavac odlučio za drukčije rješenje.⁹⁶ Treba spomenuti i st. 1., čl. 28. ZSPK-a prema kojem je „kreditna institucija dužna prije pokretanja ovršnog postupka poduzimati razumne i opravdane mjere radi postizanja dogovora u vezi s naplatom obveza iz ugovora o stambenom potrošačkom kreditu s potrošačima koji imaju poteškoće u plaćanju, kao i potrošače koji imaju poteškoće u plaćanju pisano informirati o aktivnostima koje namjerava poduzeti ili je poduzela u svrhu naplate te predložiti mjere za olakšanje otplate ugovora o stambenom potrošačkom kreditu.“

⁹⁵ Gavella, N., *et al.*, *op. cit.*, str. 513, bilješka br. 143.

⁹⁶ Nije potpuno nezamislivo ni da se pojedina nova rješenja shvate tako da vjerovnik ima interes sačekati s (prisilnim) namirenjem (moguće je zakonodavac ovo očekivao, v. čl. 28. ZSPK). Postoje još neka zanimljiva uređenja iz posebnih pravila o potrošačkom kreditiranju (v. npr., pravila o procjeni nekretnine iz čl. 2. ZPVN-a, v. da još uvijek postoje posebna pravila o odgodi ovrhe iz čl. 19.k ZPK-a dok su pravila o odgodi ovrhe na nekretnini na prijedlog ovršenika koja su postojala u intervalu od stupanja na snagu Zakona o izmjenama i dopunama Ovršnog zakona iz 2014., NN, 93/14, dalje u tekstu: ZIDOZ/14, do ZIDOZ/17-a ukinuta).

3.2. SREDSTVA PREDVIĐENA PRAVILIMA OVRHE I OSIGURANJA

Pravilo iz čl. 297. st. 3. OZ-a uređuje slučaj kada je predlagatelj osiguranja prije ovršivosti tražbine stekao dobrovoljno založno pravo na nekretnini ili je to pravo predbilježeno. Tada može tražiti da sud odredi zabilježbu ovršivosti (založne) tražbine u zemljišnoj knjizi. Vjerovnik ovdje ima od ranije stečeno založno pravo radi osiguranja novčane tražbine koja je u međuvremenu dospjela i postala ovršiva.⁹⁷ Uknjižba založnoga prava i zabilježba ovršivosti tražbine imaju učinak da se ovrha na nekretnini može provesti i prema trećoj osobi koja nekretninu stekne poslije (čl. 298. st. 1. OZ-a). U tom se slučaju ovrha na nekretnini određuje protiv novoupisanog vlasnika na temelju ovršne isprave koja je bila temelj uknjižbi zaloga i upisa zabilježbe ovršivosti te izvatka iz zemljišne knjige iz kojega proizlazi da je novi vlasnik upisan nakon upisa zaloga i zabilježbe (čl. 298. st. 2. OZ-a).⁹⁸

Prije je spominjano da je naš zakonodavac onemogućio ovrhu na nekretnini tražbina nižih od 20.000,00 kuna, a za one više pod pretpostavkom da se ovrhom ne narušava pravična ravnoteža. Hipotekarne tražbine čija je glavnica niža od 20.000,00 kuna nisu izdvojene kao što je učinjeno s nekim privilegiranim tražbinama koje je moguće ovršiti i za niži iznos. U predmetu *Vaskrsić* ESLJP-a je utvrdio povredu prava na mirno uživanje vlasništva/imovine iz čl. 1. Protokola 1. uz Konvenciju podnositelja čija se nekretnina prodala zbog namirenja bagatelnog dugovanja.⁹⁹ Zaključkom donesenim nakon što je proveden test razmjernosti¹⁰⁰ nametnuto ograničenje proglašeno je nerazmjernim, budući da je Slovenija „koristila jača ovršna sredstava od potrebnih i narušila pravičnu ravnotežu.“¹⁰¹ Do jednakog je zaključka Europski sud došao ispitujući u predmetu *Mindek* postupanje Hrvatske gdje se nerazmjernost ograničenja pojavila uslijed određivanja ovrhe za ovršenika tegobnijim sredstvima.¹⁰² U ovom svjetlu zanimljiv je predmet *Šidlauskas* u kojem je nekretnina prodana za iznos tražbine

⁹⁷ Pravila zemljišnoknjižnog prava za upis zabilježbe ovršivosti traže da je zalog osnovan na pravnom temelju koji se prema ovršnim propisima smatra ovršnom ispravom prikladnom za upis zaloga u zemljišnu knjigu. V. za zabilježbe, Čizmić, J., Šago, D., Kačer, B., *Osnove zemljišnoknjižnog prava*, Maribor, University of Maribor Press, 2018., str. 378. *et seq.*

⁹⁸ Šago, D., *Zabilježbe pravnih činjenica u Ovršnom zakonu*, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, vol. 40, br. 1, 2019., str. 390. *et seq.*

⁹⁹ V. Kramar Aras, S., *Zaštita ovršenika u svijetlu novina u ovrsi na nekretnini*, Pravni vjesnik, vol. 33. br. 3-4., 2017., str. 25. *et seq.*

¹⁰⁰ O zaštiti prava na mirno uživanje imovine kod Mihelčić, G., Marochini, M., *Sekvestracija nekretnine u svjetlu zaštite prava na mirno uživanje imovine*, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, vol. 40, br. 1., 2019., str. 218. *et seq.* V. literaturu navedenu u bilješci 10.

¹⁰¹ *Vaskrsić*, § 87.

¹⁰² *Mindek*, § 82.

za koju, prema litavskom pravu, ovrha na nekretnini nije dopuštena. Nezakonitost takve prodaje nije bila sporna niti litavskim nacionalnim sudovima, no, Europski sud povredu prava na mirno uživanje imovine pronašao je u visini dosuđene naknade štete (značajno niže).¹⁰³ Litavska pravila nalažu ovrhovoditelju da ovrhu traži prema određenom redosljedu predmeta ovrhe, odnosno određenim ovršnim sredstvima.¹⁰⁴ Postoji pravilo kojim je izrijekom predviđeno da je samo iznimno dopušteno ovrhu tražiti (odrediti) jačim ovršnim sredstvom.¹⁰⁵ Kao i u našem pravu, i u litavskom pravu nije dopuštena ovrha na nekretnini (domu ovršenika) nije li riječ o namirenju tražbine određene visine (određena je donja granica).¹⁰⁶ U postupku je utvrđena povreda konvencijskog prava i rečeno: „Zaštita imovine (vlasništva) zahtijeva pravednu ravnotežu između zahtjeva od općeg interesa zajednice i zahtjeva zaštite temeljnih prava pojedinca. Takva ravnoteža neće se postići ako je pojedinac morao snositi nerazmjerno i pretjerano opterećenje. Sud smatra da preuzimanje imovine bez plaćanja iznosa koji je razumno povezan s njegovom vrijednošću predstavlja nerazmjerno miješanje,“ *Šidlauskas*, §§ 40-48. Višekratno je spomenuto da je, osim novine koja se tiče visine tražbine, ZIDOZ/17-om uvedena i ona o zabrani ovrhe jedine nekretnine ovršenika, izuzev ako je ovršenik u trenutku sklapanja pravnog posla dao suglasnost za ovrhu.¹⁰⁷ Nju (ovrhu) je očekivati u režimu namirenja hipotekarnih tražbina.¹⁰⁸

Ono što ovrhu hipotekarnih tražbina (općenito stvarnopravno osiguranih) razlikuje od ovrhe neosiguranih tražbina na nekretnini promatrano kroz zaštitu prava na poštovanje doma i prava na mirno uživanje imovine jest različit pristup u toj zaštiti. U pojedinim hrvatskim predmetima ograničenja konvencijskih prava nisu nađena nelegitimnima/nerazmjernima (s tim što postoje značajne

¹⁰³ Podnositeljev stan prodan je po javnom ovršitelju na javnoj dražbi zbog duga za neplaćene režije u visini oko 828,60 EUR za kupovninu u iznosu oko 982,00 EUR. Podnositelj je od domaćeg suda tražio zaštitu tvrdeći da prodaja bila nezakonita, jer je prema domaćem pravu ovršna prodaja stana moguće je samo za dug viši od 3000 LTL, a što nije bio slučaj. Tražio je naknadu štete zbog nezakonite prodaje i to solidarno od javnog ovršitelja i njegovog osiguratelja od profesionalne odgovornosti u visini tržišne vrijednosti stana u trenutku podnošenja tužbe. Javni ovršitelj i njegov osiguratelj tvrdili su da je prodaja bila dopuštena, budući da je iznos glavnice i troškova ovrhe prelazio dopušteni najniži iznos za ovršnu prodaju. Pred nacionalnim sudovima utvrđena je nezakonitost ovršne prodaje, međutim podnositelju je dosuđena naknada štete u visini vrijednosti stana u trenutku poduzimanja nezakonite radnje, dakle u trenutku ovršne prodaje s obrazloženjem da je takav iznos u skladu s „prirodom obveze i načelima pravičnosti, razumnosti i savjesnosti.“

¹⁰⁴ Tako se ovrha najprije provodi na zalogu (predmetu hipoteke), zatim na novčanim sredstvima i pokretninama ovršenika, potom na nekretninama izuzev poljoprivrednog zemljišta i doma ovršenika, na takvom zemljištu (radi li se o poljodjelcu) i, konačno, na domu ovršenika (v. *Šidlauskas*, § 20).

¹⁰⁵ *Šidlauskas*, § 21.

¹⁰⁶ *Šidlauskas*, § 22.

¹⁰⁷ Suglasnost se daje se u pisanom obliku i ima učinak ako je potpis ovršenika ovjerio javni bilježnik ili koja druga osoba ili tijelo s javnim ovlastima. Vrijedi ako dođe do promjene vjerovnika ili ako ovršenik stekne novu nekretninu.

¹⁰⁸ Usp. čl. 77. st. 1. OZ-a.

razlike između testova legitimnost i razmjernost kod ova dva prava) kada se radilo o stvarnopravno osiguranim tražbinama.¹⁰⁹ U predmetu *Vrzić*, smatrajući da podnositeljima nije povrijeđeno pravo na poštovanje doma, referentnim za zaključak o razmjernosti ograničenja izdvojeno je: a) visina duga (250.320,00 EUR), b) izričiti pristanak na rizik „posuđivanja“ tako visokog iznosa, c) to što podnositelji nisu osporili niti jedan ugovor o zajmu pred nacionalnim sudovima u odgovarajućim postupcima („npr. mogli su pokrenuti postupak tražeći da se ugovor proglasi ništetnim ili da se poništi, v. čl. 322. i 330. ZOO“),¹¹⁰ d) to što su podnositelji slobodnom voljom sklopili ugovore i slobodnom voljom odredili da se zajmovi mogu osigurati zalaganjem njihove kuće, te e) što su morali biti svjesni da će njihova kuća biti prodana kako bi se ostvarilo plaćanje svih nepodmirenih dugova nakon isteka roka utvrđenog za otplatu zajma (§§69-71). Što se tiče prigovarane (ne)razmjernosti ograničenja prava na mirno uživanje imovine, osim naprijed navedene argumentacije u prilog razmjernosti ograničenja, zanimljivo je opažanje Europskog suda u § 103 o tome da su „prilikom sklapanja ugovora o zajmu, podnositelji zahtjeva mogli odrediti vrijednost kuće koju su koristili kao osiguranje“ te da bi im „prema hrvatskom pravu, to pružilo znatan stupanj sigurnosti, jer je na temelju čl. 87. st. 3. OZ-a sud koji vodi ovršni postupak u načelu obavezan prihvatiti tu vrijednost prilikom nalaganja prodaje predmetne nekretnine.“ I ono što je rekao u §§ 113-114 o nekorištenju pravnih sredstava koje je zakonodavac dao za utvrđenje vrijednosti nekretnine koje se prodaje u ovrsi, gdje je kazano da su „ne koristeći mogućnost koja im je pružena na ročištu održanom radi utvrđivanja vrijednosti njihove kuće, podnositelji zahtjeva sami sebe stavili u neravnopravan položaj. Pravna sredstva koja su podnositelji zahtjeva željeli iskoristiti u kasnijoj fazi postupka nisu bila predviđena OZ-om. Time se sve posljedice ponašanja podnositelja zahtjeva, poput činjenice da nisu mogli osporiti vrijednost kuće kako ju je utvrdio sud koji je vodio ovršni postupak i neuspjeh pravnih sredstava koja su koristili, mogu pripisati samim podnositeljima zahtjeva.“¹¹¹

Na kraju ovog poglavlja ne možemo a ne spomenuti čl. 28. Direktive 2014/17/EU i čl. 28. našeg ZSPK- a. Prema st. 4. i 5., čl. 28. ZSPK-a, „kreditna institucija, potrošač i založni dužnik mogu ugovoriti da se prijenos prava vlasništva nad

¹⁰⁹ V. npr. dobro poznati predmet *Vrzić*.

¹¹⁰ Ovdje treba uočiti vezu spram zaštite koja polazi od preispitivanja valjanosti pravnog temelja (ugovora o kreditu i sporazuma o osiguranju) pruženu s naslova Direktive 93/13/EEZ u nizu predmeta u kojima su potrošači bili izloženi nepoštenim ugovornim odredbama.

¹¹¹ U § 114 se kaže: „S obzirom da podnositelji zahtjeva nisu aktivno sudjelovali u utvrđenju vrijednosti njihove kuće u relevantnoj fazi ovršnog postupka, iako su imali priliku to učiniti na ročištu održanom isključivo u tu svrhu i podnošenjem pravovremenih prigovora na nalaz i mišljenje vještaka o vrijednosti nekretnine, Sud ne može prihvatiti njihove tvrdnje koje se odnose na nedostatke u pravilima ovršnog postupka.“

nekretninom kao instrumentom osiguranja stambenoga potrošačkog kredita na kreditnu instituciju smatra potpunim ispunjenjem svih preostalih obveza iz ugovora o stambenom potrošačkom kreditu.”¹¹² Ovo je, zapravo, spoj dva, tradicionalno zabranjena uglavka kod založnog ugovora, komisorne i marcijanske klauzule, ali svaka daljnja rasprava o ovim pitanjima višestruko nadilazi okvir ovog rada.

3.3. SREDSTVA S NASLOVA UGOVORA O OSIGURANJU

3.3.1. Ugovor o osiguranju od tzv. nepredviđenih situacija

U praksi nekih osiguratelja postoji „samostalni proizvod osiguranja“ kojemu je za cilj „bitno olakšati teške životne situacije.“ Riječ je o ugovoru o osiguranju kojim se ugovara osiguranje od tzv. nepredviđenih situacija, a osigurani su rizici: smrt zbog nezgode, bolovanja, otkaz i lom kostiju. Za razliku od ugovora o osiguranju kreditne sposobnosti, ugovor zaključuju ugovaratelj osiguranja i osiguranik (dakle nije u pitanju pristupanje ugovoru) čija se obveza sastoji u plaćanju mjesečnih iznosa premije, a nastupi li osiguranik slučaj, osigurnina se izravno isplaćuje osiguraniku. Osigurnina se, a ovisno o tomu o kojem se osiguranom slučaju radi, može isplaćivati kroz određeno vrijeme u mjesečnim iznosima (npr. kod dugotrajnog bolovanja kroz šest mjeseci) ili jednokratno, npr. za slučaj nezgode. Osigurninu je moguće upotrijebiti za „troškove života, liječenja, prijevoza, kreditne obveze i dr. u vezi s financijskim problema uslijed povećanih troškova i smanjenja prihoda.“ Osigurninu s naslova ovog ugovora osiguranik (dužnik) mogao bi upotrijebiti i kako bi u cijelosti namirio dospjelu založnu tražbinu i time izbjegao namirenje iz vrijednosti zalogu.¹¹³

3.3.2. Ugovor o osiguranju likvidnosti

Ugovorom o osiguranju likvidnosti osiguratelj se obvezuje plaćati novčane obveze osiguranika u ugovorenom opsegu kada ih osiguranik nije u stanju plaćati iz vlastitih sredstava, a osiguranik/ugovaratelj osiguranja obvezuje se platiti premiju osiguranja.¹¹⁴ Kod ove vrste ugovora o osiguranju (a koji se u poredbenom pravu pojavljuje pod nazivom *Payment Protection Insurance*) osigurateljsko

¹¹² U st. 5. se kaže da „ako je ugovorom o stambenom potrošačkom kreditu ugovorena mogućnost iz st. 4., kreditna institucija dužna je zahtjev potrošača prihvatiti bezuvjetno i neopozivo i u roku od osam dana pozvati založnog dužnika da dostavi ispravu podobnu za upis prijenosa prava vlasništva u zemljišnim knjigama.”

¹¹³ Na hrvatskom tržištu nudi se pod nazivom Standard Protekt i postoji u četiri modela koji u različitim varijantama uključuju navedene rizike, a iznos mjesečne premije u vezi je sa odabranim „modelom.“ V. <https://www.zaba.hr/home/osiguranja/standard-protekt> (pristup 11. rujna 2020).

¹¹⁴ Belanić, L., *Ugovor osiguranju sposobnosti otplate kredita, Bankovni i financijski ugovori*, opća redakcija: Slakoper, Z., Narodne novine, Zagreb, 2017, str. 457.

pokriće odnosi se na plaćanje novčanih obveza osiguranika bilo koje vrste (ne samo obveza iz ugovora o kreditu), u situacijama kada se osiguraniku smanjila likvidnost ili je postao nelikvidan. Predmet osiguranja je likvidnost osiguranika, a ne sposobnost otplate kredita. Gubitak likvidnosti predstavlja osigurani slučaj, a odnosi se na nemogućnost plaćanja obveza iz ugovora o kreditu, odnosno drugih obveza (poput različitih režijskih troškova, komunalija, periodičnih mjesečnih računa po bilo kojoj osnovi, najamnina i sl.). Rizici (tzv. uzroci nelikvidnosti osiguranika) koji se pokrivaju ovom vrstom osiguranja jesu: gubitak posla, gubitak radne sposobnosti zbog bolesti ili nesretnog slučaja te smrt osiguranika. Ukoliko je osiguranik ujedno i založni dužnik nije isključeno da sredstva osigurnine temeljem ovog ugovora iskoristi za podmirenje založne tražbine te tako izbjegne namirenje vjerovnika iz vrijednosti zaloga, slično kao i kod ugovora o osiguranju od tzv. nepredviđenih situacija.

3.3.3. Osiguranja od profesionalne odgovornosti (javnih bilježnika i ostalih službenih osoba) u provedbi ovrhe i osiguranja

Javni bilježnici osobe su od javnog povjerenja, za čiji rad ne odgovora država već oni sami. Pogreške/propusti u radu javnog bilježnika može imati dalekosežne posljedice za same stranke koje ili koriste javnobilježničke usluge ili sudjeluju u postupcima koji su povjereni u rad javnim bilježnicima. Stoga je zakonom propisana obveza sklapanja obveznog osiguranja od profesionalne odgovornosti kao pretpostavke obavljanja javnobilježničke službe. Predmetom takvog osiguranja jest zakonska odgovornost javnih bilježnika za štetu koju prouzroče trećim osobama obavljanjem javnobilježničke funkcije.¹¹⁵

U obavljanje javnobilježničke funkcije svakako spada i izvršavanje ovlasti i dužnosti javnog bilježnika u postupku ovrhe i osiguranja tražbina sukladno OZ-u.¹¹⁶ U takvom postupanju javnih bilježnika nije isključena pojava pogreške ili propusta. Ukoliko u tom slučaju, postupanjem javnog bilježnika štetu pretrpe same stranke, moći će odštetni zahtjev postaviti prema osiguratelju od profesionalne odgovornosti. U predmetu *Vrzić* (v. naprijed citirani § 103) bilo je riječi o tome da su „prilikom sklapanja ugovora o zajmu, podnositelji zahtjeva mogli odrediti vrijednost kuće koju su koristili kao osiguranje“ i dovedeno u vezu s čl. 92. st. 3. OZ-a o utvrđivanju vrijednosti nekretnine. Riječ je, zapravo,

¹¹⁵ Čurković, M., *Osiguranje od izvanugovorne i ugovorne (profesionalne) odgovornosti*, Inženjerski biro, Zagreb, 2015., str. 177.

¹¹⁶ *Ibid.*, str. 179. V. o posebnoj ulozi javnih bilježnika kod Bratković, M., *Zašto hrvatski javni bilježnici nisu sud* (U povodu tumačenja Uredbe br. 805/2004 i Uredbe Bruxelles I bis u presudama Zulfikarpašić i Pula parking), Zbornik Pravnog Fakulteta u Zagrebu, 67, (2) (2017), str. 294. et seq. Grbić, S., Bodul, D., *O međusobnoj komplementarnosti pojmova „sud“ i „javni bilježnik“ u praksi Europskog suda za ljudska prava*, Javni bilježnik, XVII (2014), 40, str. 35. et seq.

o ovlasti prilikom osnivanja osiguranja i određuje se da prema kojoj, ako su u sudskom ili izvansudskom sporazumu na temelju kojega je stečeno založno pravo na nekretnini radi osiguranja tražbine čije se namirenje traži stranke utvrdile vrijednost nekretnine, ta će se vrijednost uzeti kao mjerodavna, osim ako se stranke drukčije ne sporazumiju. Radi li se o javnobilježničkom založnom pravu na temelju sporazuma stranaka, a imajući u vidu čl. 54. st. 3. ZJB-a¹¹⁷ i čl. 57. ZJB-a¹¹⁸ i dužnost javnog bilježnika da objasni strankama smisao i posljedice posla nije nezamisliva povreda koja bi potjecala s ovog osnova, a o povredi kod prisilnog namirenja iz predmeta fiducijarnog osiguranja koje javni bilježnik provodi kao izvansudsko nije potrebno posebno govoriti (v. čl. 316. *et seq.* OZ-a).

Što je Europski sud rekao o posljedicama povrede učinjene u postupku ovrhe koju je provodila ovlaštena osoba - javni ovršitelj koji je imao ugovoreno osiguranje od profesionalne odgovornosti¹¹⁹ u predmetu *Šidlauskas*? Nacionalni sudovi, utvrdili su postojanje povrede javnog ovršitelja u ovršnoj prodaji stana, no, dosuđena je nezadovoljavajuća naknada štete. Prema ESLJP-u, naknada štete zbog nezakonite ovršne prodaje stana, kao i naknada iz osiguranja od odgovornosti (osigurnina) mora održavati pravednu ravnotežu između podnositeljeva prava na mirno uživanje imovine i suprotstavljenog javnog interesa, a tu ravnotežu u konkretnom slučaju predstavlja tržišna vrijednost stana u trenutku podnošenja tužbe za naknadu štete (a ne u trenutku kada je nezakonita radnja poduzeta). Ovakvim stavom Europskog suda neposredno se utječe na visinu naknade koju treba isplatiti osiguratelj od odgovornosti, a time i na položaj oštećene strane u postupku ovrhe pred javnim ovršiteljem¹²⁰ (u konkretnom slučaju to je bio ovršenik). Navedeni stav Europskog suda može se *argumentum a simile* primijeniti i na situaciju kada je provođenje postupka ovrhe dodijeljeno u nadležnost i drugih osoba od javnog povjerenja za

¹¹⁷ Koji kaže da se na temelju javnobilježničkog akta, na temelju kojega je u zemljišnim knjigama upisana hipoteka na određenoj nekretnini, može se neposredno tražiti ovrhu na toj nekretnini radi naplate osiguranog potraživanja, nakon njegove dospelosti, ako je dužnik na to u tom aktu izričito pristao.

¹¹⁸ Pri sastavljanju javnobilježničkog akta javni bilježnik mora, ako je to moguće, ispitati da li su stranke sposobne i ovlaštene za poduzimanje i sklapanje posla, objasniti strankama smisao i posljedice posla i uvjeriti se o njihovoj pravoj i ozbiljnoj volji. Javni bilježnik će izjave sudionika potpuno jasno i određeno sastaviti pismeno i onda sam pročitati strankama i neposrednim pitanjima uvjeriti se da li sadržaj javnobilježničkog akta odgovara volji stranaka. Prilozi će se pročitati samo na zahtjev stranaka, što se utvrđuje i u samom javnobilježničkom aktu.

¹¹⁹ O osiguranju od profesionalne odgovornosti javnih ovršitelja, pobliže v. Masnikosa, V., *Odgovornost javnog izvršitelja kao preduzetnika*, doktorska disertacija, Univerzitet Privredna akademija u Novom Sadu, Pravni fakultet za privredu i pravosuđe, Novi Sad, 2020., str. 235 *et seq.*

¹²⁰ Poznato je da javni ovršitelji kod nas nisu nikada započeli s radom iako je javno ovršiteljska služba kao služba koja provodi ovrhe bila je uređena Zakonom o javnim ovršiteljima (NN, br. 139/10, 150/11 i 70/12). Istim je Zakonom bilo i predviđeno osiguranje od odgovornosti javnih ovršitelja (čl. 40). Zakon o javnim ovršiteljima prestao je važiti sukladno čl. 1. Zakon o prestanku važenja Zakona o javnim ovršiteljima (NN, br. 112/12, dalje u tekstu: ZPVZJO) danom njegova stupanja na snagu, a to je bio 15. listopada 2012. godine (čl. 3. ZPVZJO). Time je ujedno u Republici Hrvatskoj prestala i služba javnih ovršitelja imenovanih sukladno Zakonom o javnim ovršiteljima (čl. 2 ZPVZJO).

koje je propisano obvezno osiguranje od profesionalne odgovornosti. U ovom je smislu u našem uređenju zanimljiva uloga jednog specifičnog tijela - Agencije koja provodi elektroničku javnu dražbu u skladu s OZ-om (v. čl. 95.a OZ-a) i Pravilnikom o načinu i postupku provedbe prodaje nekretnina i pokretnina u ovršnom postupku¹²¹ i čija je odgovornost vezana, istina, uz samo jednu od ovršnih radnji kojima se provodi ovrha na nekretnini - prodaju, ali čiji je položaj u postupku specifičan.

4. ZAKLJUČAK

U uvodu i kroz nekoliko općenitijih dijelova rada nastojalo se što preciznije odrediti predmet istraživanja jer je namjera bila usredotočiti se na sredstva osiguranja predviđena općim pravilima i vidjeti znači li, nužno, njihovo višestruko ugovaranje istovremeno i pojavu preosiguranosti. Jezikom europskog prava rečeno, dolazi li do nerazmjernosti u smislu povrede ravnoteže interesa ugovornih strana iz ugovora o hipotekarnom kreditu na nekretnini povećanjem izvjesnost namirenja tražbine, pa posljedično i osnaženja položaj vjerovnika na štetu dužnika. Odjeljivanje predmeta istraživanja pokazalo se nezahvalnim zadatkom zbog velike povezanosti općeg i posebnih uređenja (postoji više vrsta potrošačkih kredita) te nacionalnog i supranacionalnog uređenja. Ipak, izolirano je uređenje potrošačkih kredita i praksa Suda EU-a, a fokusiralo se na zaštitu konvencijskih prava. Jedan od razloga bio je i bjelodani utjecaj prakse Europskog suda na normativnu aktivnost našeg ovršnog zakonodavca (a izgledno je da će taj utjecaj i jačati). Sumarno je prikazano nekoliko detalja uz vezanje i objedinjavanje usluga jer je bilo nemoguće ne inspirirati se supranacionalnim rješenjima i suštinskom vezom koju ostvaruju prema sredstvima iz prava osiguranja.

Sinteza promatranog omogućuje formirati sljedeće zaključke:

Kao prvo, analiza stvarnopravnih sredstava stavljenih na raspolaganje hipotekarnom vjerovniku kada mu zalog (nekretnina) propadne ili mu/joj se smanji vrijednost pokazuje da su upravljena na dvije stvari: očuvanje vrijednosti zaloga, odnosno anticipirano (prisilno) namirenje vjerovnika u slučaju kada zalog propadne. Najveći problem javlja se povodom izostanka ovršnih pretpostavki na strani vjerovnika, odnosno, zbog toga što njegovo novo založno pravo (na tražbini ili pravu koje nadomješta hipotekarnu nekretninu) nije registrabilno i ne publicira se u javnom upisniku (iako dolazi do zakonske subrogacije u slučaju stupanja osiguranine na mjesto nekretnine). Što se tiče očuvanja zaloga, predviđene

¹²¹ NN, br. 156/14 i 1/19, dalje u tekstu: Pravilnik.

privremene mjere (zbog osiguranja nenovčane tražbine) iz pravila osiguranja čine nužnu logičku cjelinu prema predviđenim stvarnopravnim sredstvima (kada se ne radi o anticipiranom namirenju). Uvijek se može se postaviti pitanje njihove (stvarne, praktične) žurnosti, a navedenim ovlastima iz prisilnih propisa neće naškoditi posegne li hipotekarni vjerovnik za ugovorima o osiguranju zaloga od propasti i smanjenja vrijednosti. Zamislivo je da oni doprinesu i poboljšanju položaja dužnika, naravno, nisu li mu nametnuti, a kao kriterij jesu li za njega povoljni moguće je uzeti rješenja predviđena kod (potrošačkog) vezanja i objedinjavanja usluga.

Kao drugo, pitanje razmjernosti izvjesnosti namirenja u stadiju namirenja hipotekarne tražbine obojano je značajnim intervencijama u pravo na namirenje hipotekarnog vjerovnika. Zakonodavac je, po uzoru na supranacionalna pravila, svojim novim rješenjima na području potrošačkog prava pokušao zaštititi dužnika na poseban način, pa, tako npr. traži da „kreditna institucija uspostavi procese kojima će omogućiti rano prepoznavanje potrošača s mogućim poteškoćama u plaćanju te osigura učinkovito uspostavljanje kontakata s potrošačima koji imaju poteškoće u plaćanju.“ Primjena zaključaka Europskog suda pri zaštiti konvencijskih prava i veza s ovrhom na nekretnini govori u prilog korištenju ovršnih sredstava kojima se ne narušava pravična ravnoteža interesa pojedinca i javnog interesa (*Vaskrsić*), odnosno zahtijeva da se ovrha provodi sredstvima koja su za ovršenika manje tegobna (*Mindek, Šidlauskas*). Hipotekarnom dužniku može pomoći korištenje (ugovaranje) sredstva s naslova ugovora o osiguranju (osiguratelj je taj koji isplaćuje osigurninu, bilo izravno vjerovniku, bilo dužniku koji je može koristiti za otplatu kredita čime se omogućava uredno namirenje tražbine), pa se nameće zaključak da ona imaju dopunjujuću funkciju, ne samo u osnaženju položaja vjerovnika, već i u zaštiti dužnika od primjene jačih, za njega tegobnijih, ovršnih sredstava (odnosno da se ona uopće ne primjene).

LITERATURA

Andrijašević, S., Račić-Žlibar, T., *Rječnik osiguranja*, Masmedia, Zagreb, 1997.

Belanić L., *Osiguranje sposobnosti vraćanja (otplate) kredita kao predmeta ugovora o osiguranju*, Pravo i porezi, br. 5, 2012, str. 28-39.

Belanić, L., Mihelčić, G., *Uloga ugovora o osiguranju u poboljšanju položaja založnih vjerovnika*, Informator, 6088.-6089, 2012., male stranice, str. 1-10.

Belanić, L., Mihelčić, G., *Ovlasti stranaka kod smanjenja vrijednosti ili propasti predmeta zaloga i smanjenja dužnikove kreditne sposobnosti*, Pravo u gospodarstvu, br. 3, 2012., str. 799.-820.

Belanić, L., *Pojedina aktualna pitanja kod osiguranja od rizika potresa*, Godišnjak 27, Aktualnosti hrvatskog zakonodavstva i pravne prakse, Organizator, Zagreb, 2020, u objavi.

Belanić, L., *Ugovor osiguranju sposobnosti otplate kredita, Bankovni i financijski ugovori*, opća redakcija: Slakoper, Z., Narodne novine, Zagreb, 2017.

Belanić, L., *Vinkulacija police osiguranja, Bankovni i financijski ugovori*, opća redakcija: Slakoper, Z., Narodne novine, Zagreb

Bratković, M., *Zašto hrvatski javni bilježnici nisu sud* (U povodu tumačenja Uredbe br. 805/2004 i Uredbe Bruxelles I bis u presudama Zulfikarpašić i Pula parking), Zbornik Pravnog Fakulteta u Zagrebu, 67, (2) (2017), str. 287.-317.

Brkić, B., *Kasko osiguranje motornih vozila*, Osnove osiguranja, skupina autora, Hrvatski ured za osiguranje, 2010., Zagreb

Cole, M. G., *Protecting Consumer from Consumer Protection: Watters v. Wachovia Bank*, u: Pilon, R., Moller, M., *Cato Supreme Court Review 2006-2007.*, (ur. Moller, M., Levy, R. A.), Cato Institute, 2007.

Čizmić, J., Šago, D., Kačer, B., *Osnove zemljišnoknjižnog prava*, Maribor, University of Maribor Press, 2018.

Ćurković, M., *Ugovor o osiguranju osoba*, Inženjerski bio, Zagreb, 2009.

Ćurković, M., *Promet nekretnina i osiguranje, Nekretnine u pravnom prometu*, Inženjerski biro, Zagreb, 2005.

Dika, M., *Građansko ovršno pravo, I knjiga, Opće građansko ovršno pravo*, Narodne novine, Zagreb, 2007.

Garašić, J., *Uvod u europsko građansko procesno pravo*, u: *Europsko građansko procesno pravo: izabrane teme*, Garašić, J. (ur), Zagreb, Narodne novine 2013.

Gavella, N., Josipović, T., Gliha, I., Belaj, V., Stipković, Z., *Stvarno pravo, Svezak II.*, Narodne novine, Zagreb, 2007.

Gorenc, V., *Komentar Zakona o obveznim odnosima*, Narodne novine, Zagreb, 2014.

Grbić, S., Bodul, D., *O međusobnoj komplementarnosti pojmova „sud“ i „javni bilježnik“ u praksi Europskog suda za ljudska prava*, *Javni bilježnik*, XVII (2014), 40, str.35-52

Hudson, A., *Equity & trusts*, Routledge Cavendish, 2005.

Ivanišević Mostovac, I., *Utjecaj „Zakona o konverziji“ na ocjenu valjanosti ugovora o potrošačkom kreditu s valutnom klauzulom u švicarskim francima (s osvrtom na presudu Suda Europske unije od 20. rujna 2018., broj C-51/17)*, <https://www.iusinfo.hr/strucni-clanci/CLN20V01D2018B1201>, pristup 19. kolovoza 2020.

Jakaša, B., *Pravo osiguranja*, PFZ, Zagreb, 1984.

Jelinić, Z., *Ugovorni odnosi kreditora i dužnika nakon odluke Vrhovnog suda u predmetu Gos 1/2019-36 - Imaju li potrošači koji su proveli konverziju pravo na*

obeštećenje? <https://www.iusinfo.hr/strucni-clanci/CLN20V01D2020B1394>, pristup 19. kolovoza 2020.

Josipović, T., *Consumer Protection in EU Residential Mortgage Markets: Common EU Rules on Mortgage Credit in the Mortgage Credit Directive*, Cambridge Yearbook of European Legal Studies, vol. 16., 2013.-2014.

Josipović, T., *Zaštita potrošača od nepoštenih ugovornih odredbi, Načela i standardi zaštite u odlukama Suda Europske unije*, Narodne novine, Zagreb, 2018.

Kaleb, K., Jakopec, R., Ugovor o kreditu, leasingu i vinkulacija police, *Osiguranje*, br. 7, 1997.

Klarić, P., Vedriš, M., *Građansko pravo*, IX. izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Narodne novine, Zagreb, 2006.

Kramar Aras, S., *Zaštita ovršenika u svijetlu novina u ovrsi na nekretnini*, Pravni vjesnik, vol. 33. br. 3-4., 2017., str. 9-39.

Kunštek, E., *Sale and Lease-Back i fiducijarni prijenos, Bankovni i financijski ugovori*, opća redakcija: Slakoper, Z., Narodne novine, Zagreb, 2017., str. 469.-477.

Lefcoe, G., *Real Estate Transaction*, The Mischie Company, Law Publishers: Charlottesville, Virginia, 1993.

Maganić, A., *Pravna studija: pravne posljedice konverzije ugovora o kreditu s valutnom klauzulom u CHF*, https://www.iusinfo.hr/Appendix/CLANCI_HR/CLN20V01D2020B1381_56_1.pdf, (pristup 19. kolovoza 2020.)

Masnikosa, V., *Odgovornost javnog izvršitelja kao preduzetnika*, doktorska disertacija, Univerzitet Privredna akademija u Novom Sadu, Pravni fakultet za privredu i pravosuđe, Novi Sad, 2020.

Matanovac Vučković, R., *Predugovorno obavješćivanje jamaca u potrošačkom kreditiranju*, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, vol. 67, br. 3-4., 2017.

McCormack, G., *Secured credit under English and American law*, Cambridge University Press, 2004.

Mihelčić, G., *Dobrovoljno založnopravno osiguranje tražbina, Bankovni i financijski ugovori*, opća redakcija: Slakoper, Z., Narodne novine, Zagreb, 2017., str. 283-379

Mihelčić, G., Marochini, M., *Koneksitet ostvarenja vindikacijskog zahtjeva na nekretnini i tzv. prava na poštovanje doma*, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, vol. 35, br. 1., 2014., str. 163-192.

Mihelčić, G., Marochini, M., *Sekvestracija nekretnine u svjetlu zaštite prava na mirno uživanje imovine*, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, vol. 40, br. 1., 2019., str. 201-236.

Mihelčić, G., Miščenić, E., *Credere i kredit: dva srodna ili suprotstavljena pojma*, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, vol. 37, br. 1, 2016., str. 317-365.

Mihelčić, G., *Proporcionalnost kao korektiv u službi zaštite nekretnine ovršenika, Suvremeni pravni promet i usluge - Zbornik referata sa Međunarodnog naučnog skupa*

održanog 25. maja 2018., ur. Miodrag Mićović, (Kragujevac: Pravni fakultet Sveučilišta, 2018.)

Mihelčić, G., *Zapljenjena računa na temelju zadužnice i bjanko zadužnice i zapljena po pristanku dužnika, Bankovni i finansijski ugovori*, opća redakcija: Slakoper, Z., Narodne novine, Zagreb, 2017., str. 254-282.

Miščenić, E., *Mortgage Credit Directive (MCD): Are Consumers Finally Getting the Protection They Deserve?* u: Slakoper Z. (ur.), *Liber Amicorum in Honorem Viliam Gorenc*, Zagreb, 2014.

Miščenić, E., Petrić, S., *Nepoštenost valutne klauzule u CHF i HRK/CHF kreditima*, Narodne novine, Zagreb, 2019.

Pavić, D., *Ugovorno pravo osiguranja*, Tectus, Zagreb, 2009.

Petrović, S., Jakšić, T., *Učinci revizijskih odluka Vrhovnog suda iz veljače i rujna 2019. na konverziju kredita u CHF (slučaj "franak")*, <https://www.iusinfo.hr/strucni-clanci/CLN20V01D2019B1320>, (pristup 19. kolovoza 2020.)

Šago, D., *Zabilježbe pravnih činjenica u Ovršnom zakonu*, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, vol. 40, br. 1, 2019., str. 381-396.

Šulejić, P., *Pravo osiguranja*, Dosje, Beograd, 2005.

Uzelac, A. Brozović, J., *Zadužnica: evolucija, aktualno stanje i otvorena pitanja*, u: Zbornik radova Aktualnosti građanskog procesnog prava - nacionalna i usporedna pravnoteorijska i praktična dostignuća, Split, 2016., str. 59-60.

Uzelac, A., *Hrvatsko građansko pravosuđe između Strasbourga i Zagreba ili o europeizaciji ovršnog prava na primjeru ovrhe na nekretnini*, Okrugli stol - Europska budućnost hrvatskoga građanskog pravosuđa, Modernizacija prava, (ur. serije Barbić, J.), Knjiga 43., Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti.

Pravni izvori:

Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, NN, Međunarodni ugovori, dalje u tekstu: MU, br. 18/97, 6/99 - pročišćeni tekst, 8/99, 14/02, 13/03, 9/05, 1/06 i 2/10.

Bürgerliches Gesetzbuch, 1896. Pročišćeni tekst od 2. siječnja 2002 (BGBl. I S. 42, 2909; 2003 I S. 738), zadnje mijenjan člankom 1. Zakona od 12. lipnja 2020 (BGBl. I S. 1245).

Direktiva Vijeća 93/13/EEZ od 5. travnja 1993. o nepoštenim odredbama u potrošačkim ugovorima, SL L 95/29 od 5. travnja 1993., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=celex%3A31993L0013> (pristup 18. kolovoza 2020.), verzija od 12. prosinca 2011., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:01993L0013-20111212>.

Direktiva 2014/17/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 4. veljače 2014. o ugovorima o potrošačkim kreditima koji se odnose na stambene nekretnine i o izmjeni Direktiva 2008/48/EZ i 2013/36/EU i Uredbe (EU) br. 1093/2010, SL L 60/34 od 28. veljače 2014.,

verzija od 1. siječnja 2018., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:02014L0017-20180101>

Direktiva 2014/92/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 23. srpnja 2014. o usporedivosti naknada povezanih s računima za plaćanje, prebacivanju računa za plaćanje i pristupu računima za plaćanje s osnovnim uslugama, OJ L 257, 28.8.2014, p. 214–246, ELI: <http://data.europa.eu/eli/dir/2014/92/oj>

Law of Property Act 1925., http://www.opsi.gov.uk/RevisedStatutes/Acts/ukpga/1925/cukpga_19250020_en_1.

Ovršni zakon, NN, br. 112/12, 25/13, 93/14, 55/16, 73/17.

Zakonom o javnim ovršiteljima, NN, br. 139/10, 150/11 i 70/12.

Zakon o javnom bilježništvu, NN, br. 78/93, 29/94, 162/98, 16/07, 75/09 i 120/16.

Zakon o obveznim odnosima, NN, br. 35/2005, 41/08, 125/11, 78/15, 29/18.

Zakon o kreditnim institucijama, NN, br. 159/13, 19/15, 102/15, 15/18, 70/19, 47/20.

Zakon o osiguranju, NN, br. 30/15, 1128/18 i 63/20.

Zakon o potrošačkom kreditiranju, NN, br. 75/09, 112/12, 143/13, 147/13, 09/15, 78/15, 102/15, 52/16.

Zakon o prestanku važenja Zakona o javnim ovršiteljima, NN, br. 112/12.

Zakon o procjeni vrijednosti nekretnina, NN, br. 78/15.

Zakon o stambenom potrošačkom kreditiranju, NN, br. 101/17.

Zakon o upisniku sudskih i javnobilježničkih osiguranja tražbina vjerovnika na pokretnim stvarima i pravima, NN, br. 121/05

Zakon o vlasništvu i drugim stvarnim pravima, NN, br. 91/96, 68/98, 137/99, 22/00, 73/00, 129/00, 114/01, 79/06, 141/06, 146/08, 38/09, 153/09, 143/12, 152/14, 81/15 - pročišćeni tekst i 94/17.

Zakon o zaštiti potrošača, NN br. 41/14, 110/15 i 14/19.

Pravilnik o načinu i postupku provedbe prodaje nekretnina i pokretnina u ovršnom postupku, NN, br. 156/14 i 1/19.

Sudska praksa europskog suda za ljudska prava:

Mindek protiv Hrvatske, zahtjev br. 6169/13, presuda od 30. kolovoza 2016., ECLI:C:ECHR:2016:0830JUD000616913.

Šidlauskas protiv Litve, zahtjev broj 51755/10, presuda od 11. srpnja 2017., ECLI:CE:ECHR:2017:0711JUD005175510.

Vaskrsić protiv Slovenije, zahtjev br. 31371/12, presuda od 25. travnja 2017., ECLI:C:ECHR:2017:0425JUD003137112.

Vrzić protiv Hrvatske, zahtjev br. 43777/13, presuda od 12. srpnja 2016., ECLI:CE:ECHR:2016:0712JUD004377713.

Sudska praksa suda Europske Unije:

Predmet C-415/11, presuda od 14. ožujka 2013., *Mohamed Aziz protiv Caixa d'Estalvis de Catalunya, Tarragona i Manresa Catalunya caixa*, ECLI:EU:C:2013:164,

Spojeni predmeti C-537/12 i C-116/13, rješenje od 14. studenoga 2013., *Banco Popular Español, SA i Banco de Valencia SA protiv Marije Teodolinde Rivas Quichimbo i dr.*, ECLI:EU:C:2013:759

Predmet C-280/13, presuda od 30. travnja 2014., *Barclays Bank SA protiv Sara Sánchez García i Alejandro Chacón Barrera*, ECLI:EU:C:2014:279.

Predmet C-169/14, presuda od 17. srpnja 2014., *Juan Carlos Sánchez Morcillo i María del Carmen Abril García protiv Banco Bilbao Vizcaya Argentaria SA.*, ECLI:EU:C:2014:2099.

Predmet C-8/14, presuda od 29. listopada 2015., *BBVA SA protiv Pedro Peñalva López i dr.*, ECLI:EU:C:2015:731.

Predmet C-421/14, presuda od 26. siječnja 2017., *Banco Primus SA protiv Jesúa Gutierrez García*, ECLI:EU:C:2017:60.

Domaća sudska praksa:

VSRH, br. Rev 1037/07-2., od 19. studenog 2008., dostupno na: <https://sudskapraksa.csp.vsrh.hr/decisionPdf?id=090216ba8055f386> (pristup 1. rujna 2020.).

Mrežne stranice:

https://www.sabor.hr/sites/default/files/uploads/sabor/2019-11-22/150102/PZE_676.pdf (pristup 2. rujna 2020.).

<https://www.zaba.hr/home/osiguranja/standard-protekt> (pristup 11. rujna 2020.).

<https://www.zaba.hr/home/stambeni-kredit#pan4> (pristup 15. rujna 2020.).

<https://www.zaba.hr/home/financiranje/gotovinski-kredit> (pristup 15. rujna 2020.).

https://www.pbz.hr/document/documents/PBZ/kredit_nenamjenski/Op%C4%87e-informacije-Nenamjenski-kredit_1.7.2020..pdf (pristup 15. rujna 2020.).

[https://www.pbz.hr/document/documents/PBZ/kredit_nenamjenski_cpi/Op%C4%87e-informacije-Nenamjenski-kredit-uz-osiguranje-korisnika-kredita-\(CPI\)_1.7.2020..pdf](https://www.pbz.hr/document/documents/PBZ/kredit_nenamjenski_cpi/Op%C4%87e-informacije-Nenamjenski-kredit-uz-osiguranje-korisnika-kredita-(CPI)_1.7.2020..pdf) (pristup 15. rujna 2020.).

https://www.pbz.hr/document/documents/PBZ/kredit_stambeni/Op%C4%87e-informacije-Stambeni-kredit_1.7.2020..pdf (pristup 15. rujna 2020.).

CERTAIN ISSUES REGARDING SETTLEMENT CERTAINTY WHEN DEALING WITH CLAIMS FROM LOANS (with a special overview of the role of the insurance contract)

This paper is based on the assumption that settlement certainty strengthens the creditor's position. It analyzes the instruments of protecting claims from loans secured by means of a lien. These instruments are examined with a critical eye in regard to the object of the lien and the entity of the debtor in the stage of securing, as well as of satisfying the lien. The focus is placed on property law protection instruments; i.e. protection instruments laid down by the rules of execution and security. At the same time, the paper gives an analysis of numerous other instruments which aim to strengthen the position of the creditor, considering the insurance contract. The above-described dual nature of instruments contained in this kind of security which has the purpose to provide settlement certainty is observed with respect to the implementation of the category of proportionality. Therefore, this begs the question whether over-secured settlement certainty exists. The paper also analyzes relevant decisions of the European Court of Human Rights (in the cases of *Mindek*, *Vaskrsić*, *Vrzić*, *Šidlauskas*) and of the Court of Justice of the European Union, providing an overview of European legislation.

Key words: *lien, security rights, creditor, debtor, insurance contract, oversecuration, proportionality*